

2020-02-27

Redovisning av regeringsuppdrag – Utveckling av vägledning om miljöanpassning av vattenkraften

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
Inledning	5
Beskrivning av uppdraget.....	6
Avgränsning av regeringsuppdraget.....	6
Olika myndigheters roller och ansvar	7
Mark- och miljödomstolarna	7
Havs- och vattenmyndigheten.....	7
Vattenmyndigheterna	8
Länsstyrelserna.....	8
Havs- och vattenmyndighetens vägledning	8
Hur Havs- och vattenmyndigheten vägleder.....	9
Vägledning om miljöanpassning av vattenkraften.....	11
Generellt om miljöanpassningar	11
Upp- och nedströmspassage.....	11
Ekologiska flöden.....	12
Omprovning för moderna miljövillkor	12
Program Vattenmiljö och vattenkraft.....	12
Webbplatsen	13
Rapporter.....	14
Sammanställning av befintligt material	14
Inhämtande av synpunkter.....	14
Generella synpunkter på Havs- och vattenmyndighetens vägledning	14
Bilagor	15
Bilaga A – Myndigheter och organisationer som inbjudits att lämna synpunkter	15
Bilaga B – Inkomna synpunkter	15
Bilaga C – Förändringar på Havs- och vattenmyndighetens webbplats ..	15

Sammanfattning

Den 4 juli 2019 fattade regeringen beslut om att ge Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att utveckla sin vägledning för hur en miljöanpassning av vattenkraften kan ske på ett kostnadseffektivt sätt i förhållande till eftersträvad miljönytta.

Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, länsstyrelserna och vattenkraftens branschorganisationer skulle ges möjlighet att delta i arbetet. Uppdraget ska slutredovisas den 1 mars 2020.

Havs- och vattenmyndigheten har uppfattat att uppdraget är formulerat så att det handlar om att analysera befintlig väglednings relevans och aktualitet samt att identifiera och prioritera behov av ny vägledning. Att färdigställa nya vägledningsprodukter har dock inte bedömts möjligt med tanke på den korta utredningstiden. I den kartläggning och behovsanalys som genomförts inom detta uppdrag har inte de vägledningar inom vattenförvaltningens område och som i första hand riktar sig till Vattenmyndigheterna tagits med. Detta på grund av att det finns ett separat regeringsuppdrag kring detta som redovisades den 1 januari 2020 (M2019/01424/Nm) i vilket det framgår hur vattenförvaltningens centrala föreskrifter setts över och hur det fortsatta arbetet bedrivs vad avser vattenförvaltning.

Frågorna inom respektive område ligger emellertid nära varandra och myndigheten sjösatte 2018 programområde *Vattenmiljö och vattenkraft* som är ett arbetssätt som adresserar frågor både inom vattenförvaltningens område och konkret vägledning till hur vattenkraftens anläggningar kan förses med moderna miljövillkor i syfte att minska vattenkraftens negativa effekter på vattenmiljön. Arbetet kommer att pågå under flera år och levererade i sin första fas den Nationella planen för omprövning av vattenkraften (NAP) som levererades till regeringen i oktober 2019. Programmet syftar till att närmare knyta samman vattenförvaltningsarbetet med prövning och tillsyn av enskilda anläggningar och att bibehålla förmågan hos det svenska elsystemet att leverera vattenkraft i enlighet med lagstiftningen som infördes 1 januari 2019 genom propositionen Vattenmiljö och vattenkraft (prop. 2017/18:243).

I Bilaga B redovisas de synpunkter på vår existerande och förslag på ny vägledning som lämnats av myndigheter och organisationer. Havs- och vattenmyndigheten beaktar de framförda synpunkterna i det fortsatta vägledningsarbetet. Under första hälften av 2020 kommer vägledning gällande upp- och nedströmspassage för fisk att publiceras. Havs- och vattenmyndigheten ser över webbplatsen för att göra det enklare att hitta vår vägledning gällande vattenmiljö och vattenkraft.

Aktualiteten av redan framtagna rapporter ses över och det kommer att förtydligas om en rapport är vägledning från Havs- och vattenmyndigheten eller en bakgrundsrapport. Under rubriken "Vägledning om miljöanpassning av vattenkraften" nedan finns mer information om Havs- och vattenmyndighetens fortsatta arbete med vägledning.

Inledning

Under år 2019 har Havs- och vattenmyndigheten tillsammans med Energimyndigheten och Svenska kraftnät tagit fram ett förslag till nationell plan för omprövning av Sveriges vattenkraftverk.

Havs- och vattenmyndigheten har även sett över föreskrifterna

- HVMFS 2017:20 om kartläggning och analys av ytvatten enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660),
- HVMFS 2015:34 om förvaltningsplaner och åtgärdsprogram för ytvatten enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660),
- HVMFS 2015:26 om övervakning av ytvatten enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660),
- HVMFS 2019:25 om klassificering och miljökvalitetsnormer avseende ytvatten,

och ett arbete med att se över vägledningarna kopplade till vattenförvaltningen pågår, vilket har redovisats i ett särskilt regeringsuppdrag (dnr 2725-2019, 2019-12-18¹).

Under 2019 har Havs- och vattenmyndigheten arbetat med en vägledning gällande upp- och nedströmspassage för fisk. Arbetet har skett i nära samverkan med branschen och länsstyrelserna. Det framtagna materialet håller på att anpassas för publicering på Havs- och vattenmyndighetens webb.

I samband med arbetet med den nationella planen för omprövning av vattenkraftverk organiserade Havs- och vattenmyndigheten sitt interna arbete i ett programområde ”*Vattenmiljö och vattenkraft*” (se nedan under rubrik ”Program Vattenmiljö och vattenkraft”). Havs- och vattenmyndigheten har beslutat att programmet ska fortsätta under perioden 2020-2022 samt utökas med fler frågeställningar för att effektivisera vårt löpande vägledningsarbete inom detta område och för att ge ett förenklat stöd åt både verksamhetsutövare och myndigheter när det gäller kommande processer med omprövningar för att förse vattenkraften med moderna miljövillkor.

¹ <https://www.havochvatten.se/hav/uppdrag--kontakt/vart-uppdrag/regeringsuppdrag/regeringsuppdrag/oversyn-av-foreskrifter-och-vagledning-for-uppnaende-av-ratt-vattenstatus-2019.html>

Beskrivning av uppdraget

Regeringen har beslutat (M2019/01425/Nm, 2019-07-04) att ge Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att utveckla sin vägledning för hur en miljöanpassning av vattenkraften kan ske på ett kostnadseffektivt sätt i förhållande till eftersträvad miljönytta.

Uppdraget kan hänföras till avsnitt 20 i proposition Vattenmiljö och vattenkraft (prop. 2017/18:243) som aviserar regeringens avsikt att uppdraga åt berörda myndigheter att ta fram en vägledning för hur en miljöanpassning av vattenkraften kan ske på ett kostnadseffektivt sätt i förhållande till eftersträvad miljönytta. Sådan vägledning ska bl.a. omfatta exempel på vad som kan utgöra bästa möjliga teknik vid miljöanpassning samt hur åtgärderna kan bidra till en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Särskilt fokus ska läggas på att säkerställa att vägledningen utgör ett förenklande stöd för enskilda och små- och medelstora företag vid utformande av ansökningar för omprövning för moderna miljövillkor.

Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, länsstyrelserna och vattenkraftens branschorganisationer ska ges möjlighet att delta i arbetet.

Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 1 mars 2020.

Uppdraget har sitt ursprung i arbetet med att förse vattenkraften i Sverige med moderna miljövillkor. Samtidigt som miljöanpassningar sker ska det beaktas att vattenkraften spelar en central roll för att Sverige ska uppnå målet om 100 procent förnybar elproduktion till år 2040. Vidare är vattenkraft ett av de viktigaste energilagren och kan bidra med reglering på alla tidshorisonter. Havs- och vattenmyndighetens och Energimyndighetens planeringsmål är att inte mer än 1,5 terawattimmar vattenkraftsproduktion ska tas i anspråk för miljöförbättrande åtgärder.

Avgränsning av regeringsuppdraget

I detta arbete har inte vägledningar som tas fram inom vattenförvaltningen och som riktar sig i första hand till vattenmyndigheterna tagits med. För utveckling av dessa vägledningar finns ett separat regeringsuppdrag, vilket redovisades 2020-01 01².

Havs- och vattenmyndigheten har uppfattat att uppdraget är formulerat så att det handlar om att se över befintlig vägledning och identifiera behov av ny vägledning. Därmed avses inte att leverera färdiga vägledningar utifrån vad regeringsuppdraget avser. Denna tolkning har gjorts utifrån den korta tid som lämnats för fullgörande av uppdraget, under vilken tid det inte hade varit möjligt att genomarbota och remittera vägledningarna.

² <https://www.havochvatten.se/hav/uppdrag--kontakt/vart-uppdrag/regeringsuppdrag/regeringsuppdrag/oversyn-av-foreskrifter-och-vagledning-for-uppnaende-av-ratt-vattenstatus-2019.html>

Olika myndigheters roller och ansvar

Mark- och miljödomstolarna

Tillstånd till vattenkraftverk och vattenregleringar lämnas av mark- och miljödomstol. I tillståndsprövningen (eller omprövningen) ska mark- och miljödomstolen avväga olika miljöanpassningar mot andra intressen, exempelvis effektiv tillgång till vattenkraftsel, dammsäkerhet, elberedskap, kulturmiljö och enskilda intressen. Domstolen beslutar även om vilka försiktighetsmått respektive skyddsåtgärder som verksamhetsutövaren behöver vidta.

I dagsläget finns inga generella föreskrifter om vilka försiktighetsmått eller skyddsåtgärder som ska vidtas vid ett enskilt vattenkraftverk utan dessa beslutas av mark- och miljödomstol, efter avvägning i det enskilda fallet.

Havs- och vattenmyndigheten

Havs- och vattenmyndigheten är förvaltningsmyndighet på miljöområdet för frågor om bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag och hav. Av förordningen (2011:619) med instruktion för Havs- och vattenmyndigheten framgår vilka uppgifter myndigheten har, bland annat

- tillsynsvägledning kopplat till miljöbalkens område,
- bevaka allmänna miljövärdsintressen i mål och ärenden där miljöbalken tillämpas och som handläggs hos myndigheter och domstolar samt lämna myndighetens synpunkter tidigt i processen,
- vara samlande i vatten- och havsmiljöarbetet genom att samordna vattenmyndigheterna för genomförandet av vattenförvaltningsförordningen (2004:660),
- inom sitt ansvarsområde ansvara för skydd av naturtyper och arter samt andra frågor om biologisk mångfald i sjöar, vattendrag och hav samt
- göra kunskaper om havs- och vattenmiljön, fisket och myndighetens arbete tillgängliga för myndigheter, allmänhet och andra berörda.

I 3 kap 5 § miljötillsynsförordningen (2011:13) framgår inom vilka områden som Havs- och vattenmyndigheten ska ge tillsynsvägledning, bland annat vattenverksamhet (förutom markavvattning). Tillsynsvägledning definieras i miljötillsynsförordningen som utvärdering, uppföljning och samordning av operativ tillsyn samt stöd och råd till de operativa tillsynsmyndigheterna.

Havs- och vattenmyndigheten har inget operativt tillsynsansvar över vattenverksamheter, exempelvis vattenkraftverk eller dammanläggningar.

Vattenmyndigheterna

Svensk vattenförvaltning syftar till att vi ska förbättra våra vatten och skapa en långsiktigt hållbar förvaltning av våra vattenresurser.

Vattenförvaltningen omfattar sjöar, vattendrag, kust- och övergångsvatten och grundvatten. Ansvaret för genomförandet av vattenförvaltningen och beslutsmandatet ligger på de fem länsstyrelser som är vattenmyndigheter.

Vattenmyndigheterna ansvarar bland annat för indelningen av vattenförekomster, utpekande av kraftigt modifierat vatten (KMV), statusklassning samt normsättning inbegripet beslut om undantag i form av mindre strängt krav respektive förlängd tidsfrist.

I vattenmyndigheternas arbete med klassificering och normsättning ska den nationella planen för omprövning för moderna miljövillkor vara vägledande för hur vattenmyndigheterna ska prioritera arbetet med klassificeringar och normsättning³.

Havs- och vattenmyndigheten stödjer vattenmyndigheterna genom vägledning och föreskrifter.

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna företräder det allmänna intresset inom respektive län i samband med olika prövningar i mark- och miljödomstolen, exempelvis vattenkraft. Länsstyrelsernas uppdrag är brett och inom länsstyrelserna finns flera verksamhetsområden som behöver samordna sig i arbetet med omprövningarna.

Vidare bistår länsstyrelserna vattenmyndigheterna i arbetet med statusklassning och normsättning.

Länsstyrelserna är i normalfallet tillsynsmyndighet över vattenverksamheter, exempelvis vattenkraftverk.

Havs- och vattenmyndighetens vägledning

Havs- och vattenmyndighetens vägledningar har flera olika målgrupper (myndigheter, verksamhetsutövare, allmänhet) vilket innebär en utmaning i utformningen av vägledningar.

Ett ställningstagande från Havs- och vattenmyndigheten i en vägledning är inte juridiskt bindande för myndigheter eller verksamhetsutövare.

Vägledning kan lämnas i olika form exempelvis rapporter, handböcker, webbsidor genom deltagande i domstolsprocesser eller andra fysiska möten.

³ 2 kap 2 § samt 4 kap 1 § HVMFS 2019:25

Inom de områden där myndigheten har bemyndigande att föreskriva kan juridiskt bindande föreskrifter beslutas. Exempelvis har Havs- och vattenmyndigheten föreskriftsrätt inom vattenförvaltningen. Dessa föreskrifter riktar sig främst till vattenmyndigheterna.

Flertalet åtgärder för att miljöanpassa vattenkraftverk innebär en prövning i mark- och miljödomstol. Det är viktigt att framhålla verksamhetsutövarens eget ansvar att i sin ansökan visa på vad som är möjliga och verkningsfulla miljöanpassningar utifrån anläggningens utformning och platsens förutsättningar. I samband med denna prövning ska mark- och miljödomstolen avväga föreslagna miljöanpassningar mot många olika intressen, exempelvis effektiv tillgång till vattenkraftsel, dammsäkerhet, elberedskap, kulturmiljö och enskilda intressen.

Det är upp till domstolen att göra den avvägningen men däremot kan Havs- och vattenmyndigheten vägleda om exempelvis olika typer av skyddsåtgärder.

Hur Havs- och vattenmyndigheten vägleder

Vägledning

Vägledning⁴ kan lämnas när Havs- och vattenmyndigheten har föreskriftsrätt eller ett utpekat ansvarsområde. Vägledning kan lämnas genom längre fördjupade texter och kortare meddelanden.

Vägledning kan därutöver lämnas i form av handböcker, manualer och checklistor samt genom webbtexter. Vägledning sker även genom att Havs- och vattenmyndigheten för talan i olika prövningar i domstol.

Följande information, ansvarsförtydligande, ska finnas i den tryckta vägledningen: *”Det här är en vägledning från Havs- och vattenmyndigheten som innehåller myndighetens slutsatser och ställningstaganden samt tolkning av hur regler inom området bör tillämpas. Vägledningen riktar sig till myndigheter, enskilda och näringsidkare.”*

Tillsynsvägledning

Tillsynsvägledning⁵ lämnas när Havs- och vattenmyndigheten har ett utpekat uppdrag som tillsynsvägledande myndighet. Tillsynsvägledning kan lämnas genom längre fördjupade texter och för kortare meddelanden.

Tillsynsvägledning kan därutöver lämnas i form av handböcker, manualer, checklistor samt texter på webben.

⁴ Havs- och vattenmyndigheten, Policy för utformning av vägledningar och rapporter (dnr 3308-17, 2018-03-20)

⁵ Havs- och vattenmyndigheten, Policy för utformning av vägledningar och rapporter (dnr 3308-17, 2018-03-20)

Följande information, ansvarsförtydligande, ska finnas i en tryckt tillsynsvägledning: *”Det här är tillsynsvägledning från Havs- och vattenmyndigheten. Tillsynsvägledningen innehåller stöd, råd och praktisk handledning till de myndigheter som utövar tillsyn.”*

Rapporter

Myndigheten ger ut två typer av rapporter⁶:

- Havs- och vattenmyndighetens rapport
- Uppdragsrapport

Utöver dessa kan även underlagsrapporter förekomma, men dessa publiceras inte i myndighetens rapportserie.

Havs- och vattenmyndighetens rapport

En sådan rapport tas fram av Havs- och vattenmyndigheten enskilt eller i samverkan med en eller flera myndigheter. Av rapporten kan Havs- och vattenmyndighetens slutsatser och ställningstaganden framgå. Rapporten ingår i myndighetens rapportserie.

Följande information, ansvarsförtydligande, ska finnas med (på omslagets insida i en tryckt rapport): *”Den här rapporten har tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten. Myndigheten ansvarar för rapportens innehåll och slutsatser”*

Utifall en rapport också är en vägledning ska detta även framgå enligt vad som anges under rubriken ”Vägledning” ovan.

Uppdragsrapport

Havs- och vattenmyndigheten kan ge i uppdrag till en extern aktör att genomföra en utredning eller kunskapssammanställning som i sin helhet ska presenteras som en rapport. Efter kvalitetsgranskning av resultatet kan Havs- och vattenmyndigheten välja att publicera rapporten i Havs- och vattenmyndighetens rapportmall och rapportserie.

Följande information, ansvarsförtydligande, ska finnas med, (på omslagets insida i en tryckt rapport): *”Rapporten har tagits fram på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten. Rapportförfattarna ansvarar för innehållet och slutsatserna i rapporten. Rapportens innehåll innebär inte något ställningstagande från Havs- och vattenmyndighetens sida”*.

⁶ Havs- och vattenmyndigheten, Policy för utformning av vägledningar och rapporter (dnr 3308-17, 2018-03-20)

Vägledning om miljöanpassning av vattenkraften

Utifrån inkomna synpunkter i detta regeringsuppdrag och erfarenhet från Havs- och vattenmyndighetens arbete inom programmet Vattenmiljö och vattenkraft är det myndighetens bedömning att de flesta frågor, gällande vägledning, berör behovet av upp- och nedströmspassage för fisk eller andra vattenlevande organismer samt vattenregleringen vid en dammanläggning och frågor som berör statusklassning och miljö kvalitetsnormer.

Utöver ovanstående frågeställningar är det vanligt med frågor som rör hur olika domstolsprocesser går till samt innehåll i olika ansökningar till domstolen.

Generellt om miljöanpassningar

Det är Havs- och vattenmyndighetens uppfattning att miljöanpassningar av vattenkraften till stor del beror på de platsspecifika förutsättningarna.

Havs- och vattenmyndigheten kan dock generellt vägleda om:

- exempel på olika möjliga miljöanpassningar och tekniker för dessa, dvs exempel på vad som kan utgöra BMT.
- processer för att ta fram lämpliga miljöanpassningar.
- exempel på möjliga/lämpliga kontroller.
- praxis från mark- och miljööverdomstolen där olika miljöanpassningar eller kontroller har beslutats.

Det är inte lämpligt eller möjligt att i vägledning föreslå en viss lösning som den bästa eller ett visst värde som det bästa, generellt för alla vattenkraftverk. Vilka miljöanpassningar och kontroller som är lämpliga vid ett enskilt vattenkraftverk beslutas slutligt av mark- och miljödomstol, efter en avvägning mellan olika intressen.

Upp- och nedströmspassage

Havs- och vattenmyndigheten startade under våren 2019 ett arbete med en vägledning gällande upp- och nedströmspassage för fisk (förbi dammanläggningar).

Detta arbete håller på att slutföras under våren 2020 och vägledningen som tagits fram kommer att publiceras som en webbvägledning.

Ekologiska flöden

Havs- och vattenmyndigheten har under hösten 2019 startat en förstudie gällande en vägledning för ekologiska flöden. Förstudien, som tas fram av Umeå Universitet, ska redovisas den 2 mars 2020.

Efter redovisningen av förstudien ska Havs- och vattenmyndigheten ta beslut om framtagande av vägledning.

Omprövning för moderna miljövillkor

För att underlätta inför de prövningsprocesser som blir följden av den nya lagstiftning som trädde i kraft 1 januari 2019 har Havs- och vattenmyndigheten för avsikt att ta fram vägledning och beskrivning kring:

1. Regional samverkansprocess
2. Innehåll i en ansökan om omprövning för moderna miljövillkor
3. Domstolsprocessen

Den regionala samverkansprocessen (för verksamhetsutövare och myndigheter) finns inte reglerad i lagstiftning utan anges i förslaget till den nationella planen som ett förslag på arbetssätt. Detta för att effektivisera omprövningsprocesserna och samordna prövningarna så att den nationella helhetssynen får genomslag i prövningsunderlaget och i prövningarna samt för att underlätta för verksamhetsutövarna när de tar fram sin ansökan.

Vad en ansökan ska innehålla finns reglerat i 22 kap miljöbalken. Det är mark- och miljödomstolen som slutligt avgör vad ansökan ska innehålla för att kunna ligga till grund för prövning. Havs- och vattenmyndigheten kan dock redovisa vår bedömning av vad en ansökan om omprövning generellt bör innehålla.

Domstolsprocessen är också reglerad i 22 kap miljöbalken och det är mark- och miljödomstolen som styr över processen i domstolen. Havs- och vattenmyndigheten kan dock redovisa hur en process i domstolen generellt genomförs.

Program Vattenmiljö och vattenkraft

Havs- och vattenmyndigheten har organiserat sitt arbete med frågor som rör vattenkraft och vattenmiljö i ett särskilt program "Vattenmiljö och vattenkraft". Ett program definieras som ett arbetssätt där ett eller flera projekt ingår som har ett gemensamt övergripande effektmål och där det finns betydande synergieffekter mellan ingående projekt samt en gemensam styrning.

Programmet kommer även leda till att arbetet med att förse vattenkraften med moderna miljövillkor kommer att underlättas och att frågeställningar förtydligas.

Genom att organisera vårt arbete i ett program är det bland annat vår förhoppning att det ska bli tydligare för externa aktörer att se vilka arbeten som pågår inom myndigheten och samverka utifrån en helhet.

Inom programmet finns det olika delprogram innehållande olika projekt. Programmet för perioden 2020-2022 har för närvarande följande delprogram.

- Bedömningsgrunder och miljöövervakning
- Vattenkraft och Natura 2000 samt artskydd
- Limnisk naturvård och åtgärdsarbetet
- Vägledning miljöanpassning vattenkraft
- Kraftigt modifierat vatten och miljö kvalitetsnormer
- Prövning och tillsyn
- Fiskförvaltning och NAP
- Samverkansprocessen och uppföljning
- Kunskapsutveckling

I arbetet med programmet kommer det att ske samverkan med andra myndigheter, verksamhetsutövare och intresseorganisationer. Denna samverkan sker redan idag på olika sätt, men genom programmet kommer det bli enklare att koordinera denna samverkan.

Webbplatsen

På Havs- och vattenmyndighetens webbplats finns mycket information inom ett brett område gällande havs- och vattenmiljön. Viss information har en direkt koppling till miljöanpassning av vattenkraft medan annan information kan vara aktuell ibland.

Inom detta regeringsuppdrag har Havs- och vattenmyndigheten sett över strukturen på vår webbplats för att göra det lättare att hitta vår vägledning kopplat till vattenkraftverk och dammar. Vattenkraftverk och dammar kommer att få en tydligare startsida i vår webbstruktur (Bilaga C). Vidare har vi försökt förtydliga informationen. Detta för att underlätta för både myndigheter och verksamhetsutövare inför kommande prövningsprocesser för att förse vattenkraften med moderna miljövillkor.

Havs- och vattenmyndigheten bygger för närvarande om webbplatsen, och i juni kommer en uppdaterad *havochvatten.se* lanseras som bland annat ska göra det lättare att snabbt hitta myndighetsinformation som till exempel vägledningar. Både inför och efter lanseringen fortsätter Havs- och vattenmyndigheten arbetet med att se över hur vägledningar presenteras

digitalt. De synpunkter som inkommit i detta regeringsuppdrag kommer att vara ett värdefullt bidrag.

Rapporter

Utifrån inkomna synpunkter gällande redan framtagna rapporter kommer Havs- och vattenmyndigheten att göra en översyn av aktualiteten för rapporterna samt för att exempelvis förtydliga vilka rapporter som är vägledning.

Sammanställning av befintligt material

Under arbetet med detta regeringsuppdrag har information om befintliga rapporter och webbsidor, som kan ha koppling till miljöanpassning av vattenkraften, hos Havs- och vattenmyndigheten sammanställts.

Inhämtande av synpunkter

I bilaga A framgår vilka myndigheter och organisationer som getts möjlighet att lämna synpunkter på Havs- och vattenmyndighetens vägledningar och föreslå utveckling.

Ett informationsmöte med referensgruppen genomfördes den 4 december 2019.

Myndigheter och organisationer ombads att senast den 17 januari 2020 inkomma med sina synpunkter.

Ytterligare ett möte med referensgruppen genomfördes den 30 januari 2020.

Efter referensgruppsmötet den 30 januari har några organisationer inkommit med ytterligare synpunkter.

Generella synpunkter på Havs- och vattenmyndighetens vägledning

I bilaga B framgår vilka som lämnat synpunkter och deras synpunkter.

Några organisationer har ifrågasatt varför vägledningarna som berör vattenförvaltningen inte har tagits med då de i flera fall har en koppling till miljöanpassningen av vattenkraften. Då det har funnits ett separat regeringsuppdrag gällande vägledningar inom vattenförvaltningens område (dnr 2725-2019, 2019-12-187) menar Havs- och vattenmyndigheten att det

⁷ <https://www.havochvatten.se/hav/uppdrag--kontakt/vart-uppdrag/regeringsuppdrag/regeringsuppdrag/oversyn-av-foreskrifter-och-vagledning-for-uppnaende-av-ratt-vattenstatus-2019.html>

hade inneburit dubbelarbete att beröra dessa i föreliggande regeringsuppdrag.

Vidare har det framförts av många organisationer att det är svårt att hitta informationen om miljöanpassning av vattenkraft på Havs- och vattenmyndighetens webbplats samt att informationen behöver uppdateras.

Några organisationer har framfört att det är otydligt, bland rapporter, vad som är Havs- och vattenmyndighetens vägledning och vad som är allmän information.

Några organisationer har även lämnat detaljerade synpunkter kring rapporter och webbsidor.

Inkomna synpunkter utgör ett värdefullt underlag för Havs- och vattenmyndighetens fortsatta arbete med att utveckla vår vägledning inom detta område.

Bilagor

Bilaga A – Myndigheter och organisationer som inbjudits att lämna synpunkter

Bilaga B – Inkomna synpunkter

Bilaga B1a Synpunkter på befintlig vägledning

Bilaga B1b Förslag på ny vägledning

Bilaga B2 Energiföretagen yttrande

Bilaga B2a Energiföretagens synpunkter HaVs rapport 2017-15 i relation till HVMFS 2013-19

Bilaga B3 Svensk vattenkraftförening yttrande

Bilaga C – Förändringar på Havs- och vattenmyndighetens webbplats

2020-02-21

BILAGA A – Myndigheter och organisationer

Myndigheter

Organisation	Namn
Kammarkollegiet	Åsa Talvik
Energimyndigheten	Jennie Molin
Riksantikvarieämbetet	Cissela Genetay
Riksantikvarieämbetet	Håkan Slotte
Riksantikvarieämbetet	Nils Åberg
Naturvårdsverket	Karolina Ardesjö Lundén
Länsstyrelserna	Hans Olofsson
Länsstyrelserna	Jan Gustafsson
Länsstyrelserna	Jens Fuchs
Länsstyrelserna	Mathias Ibbe
Länsstyrelserna	Karin Valtinat
Länsstyrelserna	Ann-Louise Haglund
Länsstyrelserna	Ingemar Perä

Organisationer/Företag

Energiföretagen	Sara Sandberg
Energiföretagen	Pia Redin Lindholm
Energiföretagen	Jakob Bergengren
Energiföretagen	Johan Tielman

Energiföretagen	Johan Bladh
Energiföretagen	Johanna Normark
Svensk Vattenkraftförening	Mats Haglund
Svensk Vattenkraftförening	Christer Abrahamsson
Svensk Vattenkraftförening	Anders Bard
Vattenkraftens miljöfond	Anna Jivén

2020-02-27

BILAGA B – Inkomna synpunkter

Inledning

I denna bilaga redovisas de synpunkter som inkommit till Havs- och vattenmyndigheten. I Bilaga B1a redovisas synpunkter på befintliga rapporter och vägledningar och i Bilaga B1b redovisas förslag på ny vägledning. För de som har redovisat mer omfattande synpunkter har dessa synpunkter bifogats som bilaga.

Myndigheter

Länsstyrelserna

Vägledning om hur samverkansprocessen (enligt förslaget till NAP) ska se ut och vilka aktörer som ska delta samt roller. Viktigt att arbetet görs och genomförs effektivt för att undvika dubbelarbete eller att viktiga delar faller mellan stolar. Även vilka underlagsmaterial som i ”normalfallet” behöver ligga till grund för omprövningar inom en prövningsgrupp behöver tydliggöras

Den handbok, upp- och nedströmspassage, som är under framtagande är angelägen att färdigställas. Fiskvandring - Uppdatera befintlig information och fylla på med senaste forskningsresultat. Här finns skäl att tränga djupare för att finna godtagbar nivå i arbetet som dessutom stämmer överens med fiskens behov av vandring samtidigt som ambitionsnivån blir rimlig.

Den sida som HaV har gällande rättsfall behöver uppdateras. Många som drar nytta av vägledning som finns sammanställd på sidan.

Det är angeläget att Havs- och myndigheten återkopplar till Länsstyrelserna i de frågor som riktas till er och som bl.a. rör miljöanpassning av vattenkraft.

Information om omprövning och återkallelse av tillstånd behöver uppdateras med processen för omprövning för moderna miljövillkor.

Genomföra och delta på träffar för länsstyrelserna med fokus på vattenkraft och dammanläggningar, exempelvis fysiska träffar eller skypemöten/webbinarier.

Energimyndigheten

Havs- och vattenmyndigheten har ett vägledningsansvar enligt 3 kap 5 § 4 punkten miljötillsynsförordningen (2011:13). Den sammanställning som vi nu har fått anges en mängd webbsidor och dokument som inte alla är en vägledning. Det behövs en tydlig struktur som beskriver vad som är vägledning enligt vägledningsansvaret och vad som bara är information.

Bästa möjliga teknik är endast en webbsida. Skulle behövas något mer strukturerat. På webbsidan skriver ni själva att det målet är att en vägledning ska vara klar 2017. Det vore bra med en vägledning på detta område som HaV betraktar som klar.

Prioritering av miljöåtgärder, i första hand prioritering mellan faktiska åtgärder: Mellan åtgärdstyper som konnektivitet i uppströmsriktning, konnektivitet i nedströmsriktning, åtgärder vid låga vattenföringar, åtgärder för att tillföra höga vattenflöden osv. Går det att säga generellt vilken som är bäst? Om inte så behövs en vägledning för hur den här bedömningen ska göras i enskilda fall. Det behöver också vägledas för hur man prioriterar mellan åtgärder inom dessa åtgärdstyper. Vilka faktiska åtgärder är bäst eller hur ska den bedömningen göras i varje enskilt fall. Den här vägledningen behövs för att åtgärder ska kunna jämföras med dessa åtgärders påverkan på vattenkraften (eller andra viktiga samhällsintressen) för att göra en avvägning.

Vi förstår att den bästa lösningen är platsspecifik men anser dock att enskilda samt små- och medelstora företag behöver vägledning i hur de ska göra den platsspecifika bedömningen vilken lösning som är utgör exempelvis bästa möjliga teknik samt prioritering av miljöåtgärder.

Vi tycker det är bra att man planerar att göra en översyn av sina rapporter. Det är viktigt att rapporter som bedöms inaktuella tas bort.

En ytterligare tanke är att det vore bra med en webbsida som sammanställer pågående och aktuell forskning. Det kanske kommer att inkluderas i andra sidor när uppstruktureringen av hemsidan är färdig. Men om inte så vore det ett bra komplement.

Riksantikvarieämbetet

Hur kulturmiljö framkommer eller inte framkommer

Vi konstaterar att kulturmiljö beskrivs eller tas upp på ett bra sätt i rapporten Ekologisk restaurering av vattendrag och som vi också har hört håller på att uppdateras. I övrigt omnämns kulturmiljö som enstaka mening i ett par av rapporterna. Pågående arbete med

uppströms/nedströmsrapporten kommer sannolikt innehålla vissa skrivningar om kulturmiljö och en bilaga som vi har skrivit. Vi har funderat om det finns någon rapport eller sammanställning som skulle vara lämplig att ha med i listan.

Det finns bl.a. många kunskapsunderlag/rapporter rörande kulturmiljöer vid vattendrag som tagits fram av länsstyrelserna. De är dock heterogena till sin utformning och därför kanske inte lämpliga att ha med i listan. En lösning på detta skulle kunna vara att RAÄ utvecklar sin webbsida om Kulturmiljöer vid vatten och där i viss mån ger vägledning bl.a. gällande framtagna kunskapsunderlag. Även rapporten om kulturmiljöers känslighet kommer att presenteras där samt fördjupande litteratur av särskild relevans i dessa sammanhang. Så det bästa är om ni på er sida (eller lista) kan ha en länk till RAÄ:s webbsida om kulturmiljöer vid vattendrag. Sidan är under uppbyggnad.

Gruppering av rapporter

Som tidigare nämnts vore det bra med en vägledning om vad en ansökan bör innehålla och en sådan skulle i sin tur skulle kunna hjälpa en sökande vad gäller navigering mellan de olika rapporterna.

Det finns en risk att mängden rapporter som anses vara av vägledande karaktär enligt listan är så omfattande att det inte underlättar för (mindre) kraftverksägare. Ett sätt att komma till rätta med detta kan vara att gruppera rapporterna där grupp 1 utgör viktigare vägledande rapporter från HaV och där grupp 2 utgörs av övriga rapporter av mer underordnad betydelse eller relevans.

Synpunkter på rapporterna

Rapporten Ekologisk restaurering tycker vi är bra för att den är pedagogisk och innehåller mycket kunskap om ekologi. Den kanske inte aktuell för alla kraftverk men kan vara aktuell i de sammanhang man ska bygga omlöp. Den har dock blivit inaktuell i vissa delar som gäller juridiken.

Ekologisk återställning i helt eller delvis torrlagda fåror i anslutning till vattenkraftverk (Rapport 2015:22), täcks i viss mån innehållsmässigt upp av rapport Naturlika fiskvägar i södra Sverige. Rapporterna förhåller sig inte till kulturmiljö.

Anordningar för upp- och nedströmspassage av fisk vid vattenanläggningar, (Rapport 2013:14), grundläggande bra rapport som visar på slutsatser som också kan gagna kulturmiljöfrågan.

Ekologiska flöden och ekologiskt anpassad vattenreglering (Rapport 2013:12), vi noterar att flödesregimer kan beröra kulturmiljö/kulturlandskap vilket dock inte uppmärksammas. I övrigt inga synpunkter.

Miljöåtgärder i vattenkraftverk (Rapport 2015:26), koncis sammanställning och innehåller viktiga texter som inte finns i någon av de andra rapporterna. Skulle kunna utvecklas till vägledning om vad en ansökan ska innehålla.

Naturliknande fiskvägar i södra Sverige (Rapport 2014:11), se kommentar rapport Ekologisk återställning i helt eller delvis torrlagda fåror i anslutning till vattenkraftverk (Rapport 2015:22).

Handbok för upp- och nedströmsanordningar, pågående arbete. Innehåller bilaga om kulturmiljö.

Rättsfall dammar och vattenkraftverk, det vore bra om listan kan kompletteras med fler relevanta domar samt att dessa sammanfattas och kommenteras. Det kräver dock en stor arbetsinsats.

Övrigt

Vi bedömer att en vägledning vad en ansökan generellt förväntas innehålla gällande olika aspekter skulle kunna underlätta för sökanden. Vägledningen skulle kunna innehålla förslag på utredningar/underlag som behövs samt vilka frågor som ska klargöras i ansökan.

Kammarkollegiet

Först och främst vore det värdefullt om Havs- och vattenmyndigheten lämnade sin synpunkt på vad man anser vara allmänna intressen enligt 22 kap. 6 § miljöbalken.

Det finns många sidor av vattenkraft för elproduktion som ger upphov till intressekonflikter i de enskilda prövningarna.

Kammarkollegiet noterar först och främst att myndigheten inte anges bland de organisationer som ska ges möjlighet att delta i arbetet med regeringsuppdraget. Kollegiet undrar därför om det finns särskilda övervägande från Havs- och vattenmyndighetens sida om varför kollegiet ska lämna synpunkter. Kollegiet är självständig processförande part i miljöprövningar hos mark- och miljödomstolar.

Tillståndsprövning av vattenverksamheter sker i mark- och miljödomstolarna. Vid prövningarna har domstolarna att avväga allmänna intressen, såsom miljöintressen, gentemot enskilda intressen. Den enskildes ansökan om att få bedriva vattenkraftsverksamhet är ett enskilt intresse.

Vid tillståndsprövningen är det enligt kollegiets uppfattning myndigheternas roll att tillvarata just miljöintressena och överlåta avvägningen till mark- och miljödomstolarna. Naturligtvis ska miljömyndigheterna ta del av ansökningsdokument som tagits fram på ett så genomarbetat och mångsidigt sätt som möjligt. Tillsynen över vattenkraften följer gängse bestämmelser för all tillsyn enligt miljöbalken. Det är verksamhetsutövaren som ansvarar för att verksamheten bedrivs enligt gällande bestämmelser. Tillsynsmyndigheten har att övervaka detta, och använda sina ingripandemöjligheter vid behov. Egenkontrollen ska svara upp mot tillsynsmyndighetens krav vid varje givet tillfälle. Kollegiet ser exempelvis ett behov av att tillsynsmyndigheten får vägledning i att begära in processdata från anläggningarna. Det har visat sig att just vattenkraften har en ofullständig egenkontroll i exempelvis detta avseende.

Angående punktsatserna på sid 7. Alla punktsatser är alltför inriktade mot att myndigheterna ska ansvara för sökandebolagens ansökningsunderlag och kontrollen. Kollegiet rekommenderar att målsättningen vid miljöprövning av vattenkraft ska vara att föreskriva funktionsvillkor, som vid prövningar av andra verksamheter. Underlagen ska presenteras av sökandebolaget. Vid kontrollen ska det inte bli tillsynsmyndighetens sak att utveckla denna tillsammans med verksamhetsutövaren, och därmed behöva ta ansvar för eventuella brister i kontrollen.

Naturvårdsverket

Av Havs- och vattenmyndighetens redovisning framgår hur myndigheten arbetat med uppdraget och hur Havs- och vattenmyndigheten har för avsikt att arbeta med framtagande av vägledning för miljöanpassning av vattenkraft. Det finns ett omfattande informations- och vägledningsmaterial på Havs och vattenmyndighetens hemsida som i många avseenden redan kan underlätta de bedömningar och avvägningar som en verksamhetsutövare, tillsynsmyndighet och domstol ska göra i ett enskilt ärende vid miljöprövning av vattenkraftverk. Sådant material som tagits fram för ett antal år sedan behöver naturligtvis uppdateras, vilket Havs och vattenmyndigheten har aviserat kommer att ske.

Bland informations och vägledningsmaterialet rörande dessa frågor finns en rapport med namnet Sötvattenanknutna Natura 2000-värdens känslighet för hydromorfologisk påverkan. Naturvårdsverket menar att det är mycket positivt att denna typ av underlag tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten och ser gärna att underlag av denna typ tas fram även fortsättningsvis avseende fler sötvattenanknutna Natura 2000-värden, exempelvis sjönaturtyperna.

Naturvårdsverket ser också positivt på utveckling av vägledningsarbetet avseende frågor som berör både art- och habitatdirektivet och

ramdirektivet för vatten. Många åtgärder för att miljöanpassa vattenkraftverk innebär en prövning i mark- och miljödomstol. Naturvårdsverket delar Havs och vattenmyndighetens uppfattning att en vägledning inte ska gå ut på att göra den avvägning som en mark- och miljödomstol ska göra i prövningen av en verksamhet. En vägledning kan emellertid underlätta de bedömningar och avvägningar som en verksamhetsutövare, tillsynsmyndighet och domstol ska göra i ett enskilt ärende.

Naturvårdsverket ser positivt på att Havs- och vattenmyndigheten håller på att slutföra arbetet med en vägledning gällande upp- och nedströmspassage för fisk (förbi dammanläggningar) och att vägledningen som tagits fram kommer att publiceras som en webbvägledning under våren 2020.

Naturvårdsverket ser särskilt positivt på att Havs- och vattenmyndigheten under hösten 2019 har startat en förstudie gällande en vägledning för ekologiska flöden som ska tas fram av Umeå Universitet och redovisas i mars 2020 samt att Havs- och vattenmyndigheten efter redovisningen av förstudien ska ta beslut om framtagande av vägledning. Naturvårdsverket vill särskilt framhålla vikten av att vattenberoende ekosystem på land beaktas i framtagandet av den aktuella vägledningen.

Organisationer/Företag

Energiföretagen

HaV:s tolkning av vad som ingår i uppdraget

I regeringsuppdraget (M2019/01425/Nm), under rubriken "Närmare om uppdraget" står det att vägledningen bland annat ska omfatta exempel på vad som kan utgöra bästa möjliga teknik vid miljöanpassning, samt hur åtgärderna kan bidra till en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel.

HaV har i sin delredovisning tagit upp frågan om bästa möjliga teknik, men meddelat att man gjort tolkningen att "hur åtgärderna kan bidra till en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel" inte är aktuellt i just detta regeringsuppdrag.

Energiföretagen Sverige anser att frågan om effektiv tillgång till vattenkraftsel ingår i uppdraget och att det är avgörande att vägledning kring denna avvägning tas fram för att få tillstånd kostnadseffektiva miljöåtgärder i förhållande till eftersträvd miljönytta. Om HaV anser att de inte kan vägleda i frågan om effektiv tillgång till vattenkraftsel så bör de ta hjälp av annan myndighet/myndigheter.

Det saknas användbar metodik för effektiv miljöprövning

Energiföretagen anser att det saknas en övergripande bild över hur de kommande omprövningarna ska ske. Vägledningen ska ge ett förenklat stöd för enskilda, små- och medelstora företag. En mindre verksamhetsutövare kan inte förväntas läsa alla rapporter och allt underlag på HaV:s webbsida och utifrån det förstå hur arbetet inför ansökan om omprövning ska utföras. Energiföretagen har, delvis tillsammans med HaV, tagit fram ett förslag till metodik för effektiv miljöprövning som skulle kunna vara ett underlag för vägledning i processen inför kommande omprövningar.

Energiföretagen skulle gärna fortsätta att tillsammans med HaV vidareutveckla denna metodik.

Miljöanpassningen ska ske på ett kostnadseffektivt sätt

HaV har beslutat att bedömning av åtgärdspotential och nyttoanalys som tagits fram inom arbetet med Handbok för fiskvägar ska strykas ur handboken. Beslutet har fattats utan dialog med projektets styrgrupp där Energiföretagen ingår.

Energiföretagen har riktat kritik mot HaV för deras agerande i frågan och anser inte att HaV har presenterat en godtagbar förklaring till sitt beslut. För kostnadseffektiva åtgärder är det en förutsättning att åtgärdspotential och nyttoanalys genomförs innan beslut om åtgärd fattas. De bedömningar som gjorts inom vattenförvaltningen med statusklassning och normsättning är inte på en tillräckligt detaljerad nivå för att kunna användas som underlag för en fiskvägs nytta för en specifik plats. Det är nu oklart hur dessa delar ska hanteras och på vilket sätt HaV tänker vägleda i frågan. Energiföretagen ser en stor risk för att detta arbete kommer att dra ut på tiden om det inte utförs inom det redan pågående arbetet med handboken. Om HaV står fast vid sitt beslut att stryka dessa viktiga delar ur handboken så anser Energiföretagen att de istället borde lyftas in i detta vägledningsarbete.

Det måste vara tydligt vad som är en vägledning från HaV

Vad som anses vara vägledning från HaV och vad som är övrigt material är i nuläget oklart. I det material som skickats ut inför mötet hänvisar HaV till underlag och rapporter som vägledningar, trots att HaV i förordet till dessa rapporter anger att de inte ska ses som ställningstaganden från Havs- och vattenmyndighetens sida utan att rapportförfattarna själva står för innehållet.

Webbsidan, som HaV också refererar till, är inte uppdaterad på länge och sidan om bästa möjliga teknik innehåller metoder och tekniker som är tidiga försök på forskningsstadium och som inte bidrar till effektiv tillgång

på vattenkraftsel. Vidare är den webbsida med intressanta rättsfall som HaV hänvisar till inte uppdaterad och urvalet är skevt.

Energiföretagen anser att det måste vara tydligt vad som är vägledning från HaV och vad som är övrigt material.

Övriga synpunkter

Övergripande processbeskrivning för en effektiv miljöprövning. Checklista som riktar sig till verksamhetsutövare. Exempelvis vidareutveckla arbetet "Metodik för effektiv miljöprövning" som påbörjades inom Energiföretagen. I regeringsuppdraget framgår att vägledningen ska säkerställa förenklat stöd till små och mellanstora företag vid utformning av ansökan.

Beskrivning av den regionala samverkansprocess som framgår av förslaget till NAP. Vilka ska ingå i samverkansprocessen, vem ansvarar för olika delar i processen, hur ska det hanteras om man inte kommer överens etc.

Energiforskrappport 2019:573 Miljöanpassningar och dammsäkerhet skulle kunna utgöra underlag för en vägledning.

Avvägningar mellan åtgärder och vattenkraftsproduktion.

För att få en övergripande bild över vägledningen kopplad till miljöanpassning av vattenkraften måste även de vägledningar och föreskrifter som hör till vattenförvaltningen redovisas.

7 av 12 rapporter står inte HaV bakom, 2 rapporter är inte publicerade (ej klara). Ingen av dem är alltså vägledningar i dagsläget. Detta har HaV poängterat men vi noterar ändå nedan i denna tabell vilka det gäller (*Bilaga B1a*).

Webbsidorna är inte uppdaterade, tex felaktiga årtal etc. Det hänvisas till ett flertal rapporter, om webbsidorna är en vägledning så förutsätts att HaV står bakom dessa rapporter.

Handbok för miljöanpassad vattenreglering finns inte.

Bedömningsgrunder från tidigare 2013:19 har stora brister. Statusklassning för HYMO faktorer i 2013:19 för svepande och generella för att vara adekvat angående koppling biologisk status. Vi anser att det behövs en ordentlig översyn av bedömningsgrunder som ligger till grund för HYMO kvalitetsfaktorer. Frågor: Vem har fått uppdraget? Finns referensgrupp? Egeninitierat eller regeringsuppdrag?

Handbok för miljöanpassad vattenreglering finns inte. Befintliga bedömningsgrunder behöver uppdateras. Det finns brister i kvaliteten (slarvfel) i relevans (för avsedd ekologisk påverkan) samt i generell tillämpbarhet (vattendragen har stora variationer både i lutning, strandlutning och dynamisk respons på flödesförändringar. Detta gäller ibland även inom vattenförekomster).

Handbok för miljöanpassad vattenreglering finns inte. Befintliga bedömningsgrunder behöver uppdateras så det tydliggörs att vid KMV kan inte de befintliga BG användas rakt av för att bedöma ekologisk potential

Sötvattenanknutna Natura 2000-vårdens känslighet förhydromorfologisk påverkan, Rapport 2017:15. Noggrann genomgång av relevans av olika HYMO effekter påverkar hotade arter och habitat. Kopplingen till ekologisk status via 2013:19. Rapporten används av Länsstyrelserna för att uppdatera bevarandeplaner för Natura 2000. Rapporten gör en koppling mellan hydromorfologi och GYBS. Ett nytt begrepp, "god hydromorfologisk status" införs, vilket inte finns enligt RDV. Konsekvenserna av naturlig hydrologisk regim resulterar inte i effektiv tillgång till vattenkraftsel. Behöver uppdateras alternativt Behöver ersättas med en helt ny vägledning. Borde bara vara ett av flera underlag vid bedömningar. Se även detaljerade kommentarer i bifogad fil (Bilaga B2). Uppdatera rapporten eller ta bort. Kanske sker uppdatering inom arbetet med ny vägledning av Natura 2000? HAV bör involvera Naturvårdsverket vad gäller vägledning kring N2000.

Bästa möjliga teknik (webbsida). Sidan är inte uppdaterad (felaktigt årtal för pågående handboken), hänvisar till rapporter som HaV inte står bakom och som måste uppdateras (se ovan), tveksamma hänvisningar med avseende på BAT. På sidan nämns flera projekt som är på försöksstadiet; pilotprojekt med räkning av fisk med hjälp av ekolodskamera för att göra bedömning av fördröjning i uppvandring samt utredningar kring fysiska fiskavledare vid stora vattenkraftverk. Dessa arbeten är på sin höjd påbörjade forskningsarbeten som inte kan användas som vägledning för BAT. Om avsikten är att denna sida ska innehålla vägledning kring BAT så måste forskningsprojekt flyttas till annan plats. På sidan tas miljöåtgärder vid Herting vattenkraftverk i Ätran upp. Även om det finns mycket att lära av projektet och dess lösningar kan det knappast anses vara BAT att minska kraftverkets produktion med ca 30 % och att åtgärden är beroende av statlig medfinansiering.

Rättsfall dammar och vattenkraftverk. Sidan är inte uppdaterad sedan 2016-01. Exempelen på rättsfall känns inte fullständig. Behöver uppdateras. Komplettera med ytterligare rättsfall/domar exempelvis Utökad vattenavledning Lasele och Långbjörn samt Edensforsen och Degerforsen i Ångermanälven. Tydliggör hur urvalet av rättsfall görs.

Sammanställningar från FUG. Tydliggör hur dessa rapporter är tänkta att användas i vägledning. Är det vägledning eller underlag till vägledning, övrig information.

Naturlika fiskvägar, Energiforsk Rapport 2018:474. Skulle kunna kvalificeras sig till att utgöra en del av de nödvändiga vägledningar som krävs. Denna innehåller en tydlig checklista som kan följas av den sökande. Valet av bästa teknik etc. kommer att falla ut naturligt som ett resultat av en sådan process. Behöver uppdateras. Inte helt komplett, behöver bearbetas vidare.

Miljöanpassningen ska ske på ett kostnadseffektivt sätt. HaV har kommit fram till att nyttoanalysen som tagits fram inom arbetet med Handbok för upp- och nedströmspassage ska plockas ut. Det är nu oklart hur viktiga analysen ska hanteras. Ska nyttoanalysen göras som en egen vägledning eller läggas till i en befintlig? Om ja, vad är motivet för att vänta med detta arbete när det finns ett pågående projekt med styrgrupp och utförare?

Miljöfonden

En beskrivning av vad en ansökan om omprövning bör innehålla samt en beskrivning av processen i domstol.

En beskrivning av hur man tar fram målbilden i en prövningsgrupp och gör de avvägningar som krävs.

Svensk vattenkraftförening

Svensk vattenkraftförening har lämnat omfattande synpunkter vilka redovisas i sin helhet i två bilagor (Bilaga B3a och B3b). Texten nedan är sammanställd från yttrandet i Bilaga B3a. Yttrandet i Bilaga B3b inkom till Havs- och vattenmyndigheten 2020-02-24 vilket är för kort tid för att det ska kunna kommenteras särskilt. Synpunkterna i det senaste yttrandet kommer, tillsammans med det tidigare yttrandet, att tas om hand i det fortsatta vägledningsarbetet.

Svensk Vattenkraftförenings uppfattning om vad som står i regeringsuppdraget innebär, bland annat:

1. Berörda myndigheter (även Havs- och vattenmyndigheten) ska ta fram en vägledning så att hela omprövningsprocessen kan ske på ett kostnadseffektivt sätt.
2. Särskilt fokus ska läggas på att säkerställa att vägledningen utgör ett förenklande stöd för enskilda och små- och medelstora verksamhetsutövare vid utformande av ansökningar.
3. Vägledningar formuleras på ett sätt som är lättillgängligt och underlättar för den enskilde.

Eftersom det i regeringsuppdraget står bl. a. vägledningen om vad som kan utgöra bästa möjliga teknik så måste det även vara fler vägledningar än just vägledning om bästa möjliga teknik. Det framgår i regeringsuppdraget inga begränsningar på till exempel vilka vägledningar det inte avser, eller antalet. Således måste alla Havs- och vattenmyndighetens vägledningar formuleras på ett sätt som är lättillgängligt så det inte blir onödigt administrativt och ekonomiskt betungande, och underlättar utarbetandet av ansökan och prövningen.

4. Att tiden för när uppdraget ska vara genomfört är satt så att revideringar och/eller nya vägledningar finns klara när verksamhetsutövare ska börja upprätta ansökningshandlingar.

Angående punkt 1 och 2. Det konstateras att Havs- och vattenmyndigheten inte har börjat med vägledningen än.

Angående punkt 3. Såvitt kan utläsas i Havs- och vattenmyndighetens presentation, och senare odaterade svar i annan skriftlig handling utan diarienummer, menar Havs- och vattenmyndigheten att avsikten med att vägledningar ska formuleras lättillgängligt, avses endast att befintliga vägledningar ska vara lättillgängliga på Havs- och vattenmyndighetens webbplats. Det är en helt absurd tolkning Havs- och vattenmyndigheten har. Tolkningen leder till att Havs- och vattenmyndigheten i princip inte behöver göra någonting. I det odaterade svaret utan diarienummer framgår också att Havs- och vattenmyndigheten sannolikt inte kommer att göra någon uppdatering/utveckling av befintliga vägledningar. I regeringsuppdraget framgår tydligt "formuleras på ett sätt som är lättillgängligt". Med detta kan inte menas att det endast ska vara lättillgängligt på webbplatsen. Ordet "formuleras" måste givetvis avse vägledningarnas innehåll och inget annat. Den enormt omfattande och komplicerade arsenal med vägledningar som Havs- och vattenmyndigheten har ger resultatet för den enskilde att det är fullständigt otillgängligt. Det finns helt enkelt inte möjlighet för den enskilde att tillgodogöra sig någonting. Vem som helst kan försöka sig på att läsa Havs- och vattenmyndighetens vägledningar, men kommer att storkna efter en kort stund och tvingas ge upp. Från departementets håll har man naturligtvis noterat de komplexa och synnerligen omfattande vägledningarna och därför i regeringsuppdrag gett Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att formulera vägledningarna så det blir lättillgängligt för enskilda att ta till sig innehållet i vägledningarna och att det underlättar ansökan och prövning. Enligt vad som går att utläsa från Havs- och vattenmyndighetens presentation har myndigheten nu själv avgränsat uppdraget så i praktiken blir det ingen revidering av vägledningar. Dock har Havs- och vattenmyndigheten i det odaterade svaret utan diarienummer framfört att det skulle kunna bli en utvecklig / uppdatering av vägledningar under kommande år. Detta är helt oacceptabelt, prövningarna börjar snart och då behöver arbetet vara klart.

Beträffande presentationen av Havs- och vattenmyndighetens vägledningar på sin webbplats så borde det vara den enklaste sak för Havs- och vattenmyndigheten att klara själv, och branschorganisationer ska inte behöva slösa sin tid på en sådan detalj.

Angående punkt 4. Av punkt 4 framgår att tiden är satt så att arbetet med uppdateringar av vägledningar ska vara klart så det är ett stöd för verksamhetsutövare vid utformningen av ansökan.

Regeringsuppdraget kom i somras, i början på juli, och ska redovisas, vara klart 1 mars 2020. Detta gör åtta månader. Dock såvitt går att utröna har Havs- och vattenmyndigheten nu efter 6,5 månad inte gjort någonting mer än att försöka få till dialog. Detta är helt oacceptabelt, hade Havs- och vattenmyndigheten börjat med en gång i somras så borde arbetet nu snart varit klart. I stället har Havs- och vattenmyndigheten dragit benen efter sig och i princip inte gjort någonting avseende regeringsuppdraget. Om regeringen beslutar om nationella planen så behöver givetvis reviderade och förenklade vägledningar ligga klara omedelbart. Detta är inte acceptabelt. Prövningarna kommer då inte att bli kostnadseffektiva i enlighet med vad som står i regeringsuppdraget. Dessutom blir prövningarna onödigt administrativt betungande för den enskilde.

Yrkande:

1. Svensk Vattenkraftförening yrkar att Havs- och vattenmyndigheten omedelbart meddelar departementet att Havs- och vattenmyndigheten inte klarar sitt uppdrag och att regeringen tills vidare inte får besluta om nationella planen.
2. Utrensningar/omarbetningar av ett stort antal vägledningar är ett måste för att kunna uppnå vad som står i regeringsuppdraget, att det inte ska bli onödigt administrativt och ekonomiskt betungande, samt att det ska kunna bli tillgängligt för den enskilde.

Angående dialogen

Havs- och vattenmyndigheten har i dialogen framfört en Excel-fil med en lång rad vägledningar där branschföreningar erbjuds framföra detaljerade synpunkter. Detta är helt absurt, det är enormt stora mängder, tusentals, synpunkter som skulle behöva lämnas. Svensk Vattenkraftförening har inga som helst resurser att lämna alla de synpunkter som skulle behövas. Havs- och vattenmyndigheten måste införskaffa egen kompetent personal att revidera och rensa ut ovidkommande i sina vägledningar, så de blir lättillgängliga för enskilda. Så som Havs- och vattenmyndigheten har lagt upp dialogen blir resultatet i princip att branschorganisationerna förväntas göra arbetet åt Havs- och vattenmyndigheten. När det i regeringsuppdraget framförs att branschorganisationer ska ges möjlighet att delta i arbetet så kan det kan givetvis inte vara meningen att branschorganisationerna ska göra arbetet åt Havs- och vattenmyndigheten. När även Havs- och vattenmyndigheten i det odaterade svaret utan diarienummer framför att Havs- och vattenmyndigheten sannolikt inte kommer att verkställa revideringarna enligt de synpunkter som branschorganisationerna framför kan det ifrågasättas nyttan med att lägga resurser på att lämna synpunkter.

I sammanhanget kan sägas att det finns fler rapporter som behöver revideras än de som Havs- och vattenmyndigheten har uppgivet i Excel-filen. Havs- och vattenmyndigheten har alltså undanhållit rapporter.

Ansvarig handläggare
Energiföretagen Sverige
Johan Bladh, 0761-47 88 30
johan.bladh@energiforetagen.se

Mottagare
Havs- och vattenmyndigheten
Anders Skarstedt
Anders.Skarstedt@havochvatten.se

Energiföretagens synpunkter på HaV:s *andra* delredovisning till referensgruppen av regeringsuppdraget M2019/01425/Nm gällande vägledning om miljöanpassning av vattenkraft

Energiföretagen och våra medlemsföretag har haft högt ställda förväntningar på detta uppdrag ända sedan det aviserades i proposition 2017/18:243 Vattenmiljö och vattenkraft. Regeringsuppdraget M2019/01425/Nm av den 4 juli 2019 innehåller flera skrivningar i linje med våra förväntningar om uppdragets omfattning. Den vägledning som vi uppfattar att regeringen givit HaV i uppdrag att ta fram är enligt vår mening avgörande för att miljöanpassning av vattenkraften ska kunna ske på ett kostnadseffektivt sätt och i den takt som krävs för att klara Sveriges åtaganden gentemot EU.

Utöver kärnan i uppdraget – att ta fram en vägledning för hur en miljöanpassning av vattenkraften kan ske på ett kostnadseffektivt sätt i förhållande till eftersträvad miljönytta – så har vi satt särskilt stort värde på regeringens beslut att vi, som en av vattenkraftens branschorganisationer, skulle ges möjlighet att delta i arbetet. Energiföretagen har länge sökt samarbete med HaV för att få bidra i myndighetens arbete med föreskrifter och vägledningar.

Under rubriken närmare om uppdraget gör regeringen ett antal lovvärda förtydliganden av uppdragets omfattning, exempelvis att vägledningen ska utgöra ett förenklande stöd [...] vid utformande av ansökningar för omprövning. Regeringen understryker också att tiden för uppdragets redovisning är fastställd så att vägledning ska fungera som stöd vid utformning av ansökningar. Vi tolkar detta som att regeringens avsikt varit att vägledningen ska finnas på plats när prövningsprocesserna inleds.

Det utkast till redovisning som HaV skickat ut inför sitt *andra* referensgruppsmöte den 30 januari 2020 är dock mycket långt ifrån vad vi hade förväntat oss. HaV beskriver hur de har avgränsat uppdraget, vad som är skillnaden mellan olika typer av vägledningar och rapporter, samt en mycket översiktlig beskrivning av hur HaV har omstrukturerat sitt rapportbibliotek och sin webb-plats. Detta är förvisso bra och kommer självfallet att underlätta arbetet inför omprövningarna, men vi anser att det är mycket långt ifrån en acceptabel leverans på rubricerat regeringsuppdrag. Att hålla ordning på vad som är vägledningar och rapporter, samt att hålla webb-plats

och rapportbibliotek välstrukturerade är något vi förväntar oss av alla svenska myndigheter, med eller utan ett särskilt regeringsuppdrag.

Vi önskar att vi hade kunnat skicka en text med konstruktiva synpunkter på sakinnehåll i HaV:s redovisning, men eftersom HaV inte presenterat något egentligt sakinnehåll kan vi inte göra mycket annat än att lämna synpunkter på HaV:s genomförande.

Yttrandet skickas förutom till HaV också till Regeringskansliet och riksdagspolitikerna i genomförandegruppen för den nu fallna Energiöverenskommelsen, för att informera om att det vägledningsarbete som regering och riksdag har förutsatt skulle vara gjort inför omprövningarna i allt väsentligt kvarstår. Vi vill också påtala att den samverkan mellan bransch och myndigheter som regeringen har begärt inte har skett i den utsträckning som vi anser skulle ha behövts.

Nedan följer Energiföretagens övergripande synpunkter på HaV:s genomförande av uppdraget. Detaljerade synpunkter bifogas i en excelfil.

HaV:s tolkning och avgränsning av uppdraget

Energiföretagen anser att HaV har lagt tonvikten på ordet utveckling istället för på ordet vägledning. Istället för att ta fram vägledningsdokument som tillför någonting nytt och användbart inför omprövningarna har myndigheten nöjt sig med att genomföra viss utveckling av det som redan fanns. Vi undrar om HaV har stämt av sin tolkning av uppdraget med Regeringskansliet och fått denna godkänd. Vidare undrar vi när i tiden HaV anser att uppdaterade vägledningar ska finnas på plats för att utgöra stöd för utformning av ansökningar, samt hur verksamhetsutövare och länsstyrelser ska agera om inte denna vägledning finns när prövningsprocesserna drar igång på allvar. Det vore bra om HaV i slutredovisningen av uppdraget redogör för detta.

Under rubriken "Utveckling av vägledning" och underrubriken "Allmänt/generellt" beskriver HaV vilken juridisk ställning en vägledning har, samt vad som därmed bör ingå respektive inte ingå. Vi har egentligen ingen annan uppfattning än den som HaV ger uttryck för och vi förstår inte vad som är syftet med textavsnittet i fråga. Vi undrar om HaV försöker beskriva någonting som har begränsat dem i sitt genomförande av uppdraget. Exempel på olika möjliga miljöanpassningar och processer för att komma fram till lämpliga miljöanpassningar beskrivs som lämplig vägledning från HaV och vi kan inte annat än hålla med. Det är precis den sortens vägledning som vi hade förväntat oss att detta uppdrag skulle ha resulterat i.

Återigen vill vi lyfta fram den ansatts till metodik för effektiv miljöprövning¹ som Energiföretagen har försökt få gehör för som ett bra exempel på en process som skulle passa i en vägledning från HaV. Även den metodik för bedömning av

¹ Metodbeskrivning framtagen som en syntes av erfarenheter från tidigare pilotprojekt bland annat i Ume älv och Dalälven, som nu även är testad i Miljöfondens pilotprojekt i Alsterån och Tidån med gott resultat. Metodbeskrivningen är inskickad till HaV vid flera tillfällen, senast som bilaga till vårt skriftliga yttrande över den första delredovisningen av det här uppdraget den 18 december 2019.

åtgärdspotential och nyttoanalys som tagits fram i SLU:s arbetet med handbok för upp- och nedströmspassage skulle passa bra i en vägledning. Vi har idag ingen kännedom om huruvida HaV avser att utveckla sådan vägledning och när den i så fall kommer.

I vårt föregående yttrande över den första delredovisningen kritiserade vi HaV:s besked till referensgruppen att uppdraget inte skulle omfatta hur åtgärderna kan bidra till en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel, vilket uttryckligen står i regeringsuppdraget. Vi kan konstatera att HaV inte har bemött denna kritik i sin redovisning.

Branschen har ingen samlad bild av det vägledningsarbete som bedrivs på HaV och har haft mycket begränsade möjligheter att samverka

HaV skriver i sitt rapportutkast att vägledningar som tas fram inom vattenförvaltningen och som riktar sig till Vattenmyndigheterna inte har behandlats inom ramen för detta arbete och hänvisar till ett annat regeringsuppdrag (M2019/01424/Nm) att se över föreskrifter och vägledningar, vilket redovisades 2020-01-01. Här vill vi påtala att endast två föreskrifter har publicerats (2019:24 och 2019:25) och ur dessa har flera delar av bedömningsgrunderna lyfts ut till kommande vägledningar som vi ännu inte har fått se. I redovisningen av det uppdraget beskriver HaV också omfattande revideringar av andra vägledningar som vi inte heller har fått ta del av ännu. Vi har i dagsläget ingen samlad bild av allt det vägledningsarbete som pågår på HaV och har därför ingen möjlighet att kunna göra en samlad bedömning.

HaV har nu lovat att återkomma med en presentation av allt som pågår och planeras inom programmet Vattenmiljö och vattenkraft, vilket förstås är välkommet. Vi uppfattar även detta som en central del i redovisningen av rubricerat regeringsuppdrag. Vi vill då poängtera att referensgruppen endast har fått se programmets innehåll på rubriknivå och har inte givits några möjligheter att komma med synpunkter.

Sammanfattningsvis har vi och andra berörda haft mycket liten insyn och högst begränsade möjligheter att samverka med HaV i deras arbete med vägledningarna. Detta tycker vi är otillfredsställande och vi vill att myndigheten i sin presentation av programmet och dess delar också presenterar en plan för hur samverkan ska ske inom respektive del, samt när olika vägledningar väntas komma på remiss.

God samverkan är nu viktigare än någonsin

Det är nu mycket viktigt att snabbt få fram användbart vägledningsmaterial. För att det ska vara möjligt krävs att HaV fångar upp och utnyttjar all den kunskap som finns och prioriterar sina insatser väl. Vi menar att det då är helt avgörande att involvera de tänkta användarna av vägledningarna i processen, ju förr desto bättre. Vi föreslår därför att HaV utser en referensgrupp till programmet Vattenmiljö och vattenkraft med representanter för de organisationer som förväntas samverka med varandra inför och under prövningarna, exempelvis Länsstyrelser/ vattenmyndigheter, sektorsmyndigheter, domstolsväsendet och vattenkraftsbranschen.

Energiföretagen och våra medlemsföretag står beredda att bistå HaV på alla sätt vi kan för att skapa bästa tänkbara förutsättningarna för kostnads- och tidseffektiva prövningsprocesser som leder fram till en ändamålsenlig miljöanpassning av vattenkraften.

Stockholm den 6 februari 2020

Johan Bladh
Energiföretagen Sverige

Ansvarig handläggare
Energiföretagen Sverige
Johan Bladh, 0761-47 88 30
johan.bladh@energiforetagen.se

Mottagare
Havs- och vattenmyndigheten
Anders Skarstedt
Anders.Skarstedt@havochvatten.se

Energiföretagens synpunkter på HaV:s rapport 2017:15 ”Sötvattenanknutna Natura 2000-värden känslighet för hydromorfologisk påverkan” och dess kopplingar till bedömningsgrunderna i HaV:s föreskrift HVMFS 2013:19

En viktig utgångspunkt för statusbedömning enligt ramvattendirektivet är de i rapport 2017:15 återgivna tabellerna 1 och 2 på sid 11-12. Här är skrivningen om hydromorfologiska (HYMO) kvalitetsfaktorer under klassificering av ”potential” sådan att de avspeglar förhållanden som gör att biologiska kvalitetsfaktorer kan uppnås. De definierar inte ekologisk ”potential” på helt egen grund.

I rapport 2017:15 beskrivs ingående kopplingar mellan olika arter och naturtypers påverkan utifrån HYMO-faktorer, vilket kan ge ett värdefullt tillskott vid framtida åtgärdsbedömningar. Men då HYMO-faktorerna är så pass generaliserade i föreskriften HVMFS 2013:19, fattas det fortfarande god vägledning kring hur man skall få en adekvat bedömning av åtgärder som ger god verkan, respektive ger bra balans i avvägning med andra intressen. Energiföretagen har också noterat att begreppet ”god hydromorfologisk status” introducerats i rapporten, vilket inte finns i ramdirektivet för vatten.

En ytterligare generell kommentar är att rapporten inte belyser skillnaden när det föreligger starka skäl för KMV-klassning av vattenförekomster och hur svårt det då är att tillämpa hydromorfologiska kvalitetsfaktorer så som de är definierade i föreskriften.

Bristerna kopplar till HaV:s föreskrift HVMFS 2013:19

Genomgående har hänvisning till god status utifrån hydromorfologiska kvalitetsfaktorer hänvisat till Bilaga 3 i HVMFS 2013:19. I denna föreskrift används dessa teoretiskt beskrivna mått (till exempel av flödesvariation) utan direkt koppling till påverkan på specifikt vattendrag. Vattendragen har stora variationer både i lutning, strandlutning och dynamisk respons på flödesförändringar, vilken ibland även gäller inom vattenförekomster.

Vidare är det vid statusklassning utifrån dessa parametrar, använt en schablonskala i procentsatser som tillämpas generellt – återigen utan koppling direkt till biologisk konsekvens. Observera att dessa generaliseringar kan vara av stor vikt vid MKN-beslut eller åtgärdsplanering eftersom principen ”sämst parameter är utslagsgivande” är vad som avgör status.

Bland bedömningsgrunderna i föreskriften finns brister i både i kvalitet (slarvfel), i relevans (för avsedd ekologisk påverkan), samt i generell tillämpbarhet. För att ytterligare visa på vad generaliseringar kan ge för avvikelser i hantering följer här några exempel.

Exempel 1 – Ävjepilört – Sid 26

Ävjepilört gynnas av naturliga vattenståndsvariationer, men detta har inget med flödeshastigheter eller med vattendragets lutning att göra. Vidare kan vattenståndsvariationerna vara väldigt olika förändrade längs sträckan för en vattenförekomst. Det kanske borde vara en lokal parameter för ett specifikt artsområde som bör slå igenom. En vattenförekomstparameter riskerar alltså att bli missvisande både uppåt och nedåt. Användande av en generell HYMO-statusklassning kan leda fel i åtgärdsrioritering.

Exempel 2 – Tjockskalig Målarmussla – Sid 27

Tjockskalig Målarmussla vill ha lagom mycket strömshastighet, men bryr sig inte om vattenståndsvariationer. Ett delområde inom en vattenförekomst kan vara av intresse då denna kan bestå dels av lugnvatten dels av strömsträckor. En generell HYMO-parameter ger inte alltid en rättvisande bild för den förändring (bevarande) som önskas. Observera också att vid en strömsträcka i den övre delen av en vattenförekomst är det de uppströms ifrån kommande flödesvariationerna som kan spela roll och inte de som karakteriserar innevarande vattenförekomst som kanske återreglerar nedströms. Användande av en generell HYMO statusklassning kan leda fel i åtgärdsrioritering.

Exempel 3 – Flodpärlmussla – Sid 29

Flodpärlmussla är beroende av värdarter som lax och öring och deras möjligheter till vandring. HYMO faktorn för konnektivitet definieras ur en procentsats på antal vandrande arter. Rent teoretiskt kan denna bli god även om inte värdfiskarna kommer fram, eller omvänt att den dålig även om värdfiskarna upplever god konnektivitet.

Rekommendationer

Med utgångspunkt i ovanstående synpunkter rekommenderar Energiföretagen att

- Havs- och vattenmyndighetens rapport 2017:15 "Sötvattenanknutna Natura 2000-värdens känslighet för hydromorfologisk påverkan" endast bör ses som ett av flera underlag för en kommande vägledning i området;
- det behövs en ordentlig översyn av bedömningsgrunderna i Havs- och vattenmyndighetens föreskrift HVMFS 2013:19 för hydromorfologiska kvalitetsfaktorer vad det gäller relevans och under vilka förutsättningar de är giltiga;
- det bör tydliggöras att de befintliga bedömningsgrunderna i HVMFS 2013:19 inte kan användas rakt av för att bedöma ekologisk potential i kraftigt modifierade vatten.

Energiföretagen Sverige och våra medlemsföretag bistår gärna Havs- och vattenmyndigheten med expertis och underlag för att utveckla bedömningsgrunder och vägledningar så miljöanpassning av vattenkraften får önskad ekologisk effekt.

Stockholm den 18 december 2019

Johan Bladh
Energiföretagen Sverige

Svensk Vattenkraftförening
Kvarnvägen 2
311 64 Vessigebro
info@svenskvattenkraft.se

YTTRANDE
2020-01-17

1

Till
Havs- och vattenmyndigheten
havochvatten@havochvatten.se

Svensk Vattenkraftförening yttrar sig härmed i fråga om Havs- och vattenmyndighetens arbete med regeringsuppdrag M2019/01425/Nm. (2019-07-04)

Havs- och vattenmyndigheten har företett en presentation över hur Havs- och vattenmyndigheten ser på vad uppdraget innefattar. Svensk Vattenkraftförening delar i flera avseenden inte Havs- och vattenmyndighetens syn på vad regeringsuppdraget innefattar.

Svensk Vattenkraftförening uppfattning om vad som står i regeringsuppdraget innebär, bland annat:

1. Berörda myndigheter (även Havs- och vattenmyndigheten) ska ta fram en vägledning så att hela omprövningsprocessen kan ske på ett kostnadseffektivt sätt.
2. Särskilt fokus ska läggas på att säkerställa att vägledningen utgör ett förenklande stöd för enskilda och små- och medelstora verksamhetsutövare vid utformande av ansökningar.
3. Vägledningar formuleras på ett sätt som är lättillgängligt och underlättar för den enskilde. Eftersom det i regeringsuppdraget står bl. a. vägledningen om vad som kan utgöra bästa möjliga teknik så måste det även vara fler vägledningar än just vägledning om bästa möjliga teknik. Det framgår i regeringsuppdraget inga begränsningar på till exempel vilka vägledningar det inte avser, eller antalet. Således måste alla Havs- och vattenmyndighetens vägledningar formuleras på ett sätt som är lättillgängligt så det inte blir onödigt administrativt och ekonomiskt betungande, och underlättar utarbetandet av ansökan och prövningen.
4. Att tiden för när uppdraget ska vara genomfört är satt så att revideringar och/eller nya vägledningar finns klara när verksamhetsutövare ska börja upprätta ansökningshandlingar.

Svensk Vattenkraftförenings kommentarer till Havs- och vattenmyndighetens syn på regeringsuppdraget.

Angående punkt 1 och 2. Det konstateras att havs- och vattenmyndigheten inte har börjat med vägledningen än.

Angående punkt 3. Såvitt kan utläsas i Havs- och vattenmyndighetens presentation, och senare odaterade svar i annan skriftlig handling utan diarienummer, menar Havs- och vattenmyndigheten att avsikten med att vägledningarna ska formuleras lättillgängligt, avses endast att befintliga vägledningarna ska vara lättillgängliga på Havs- och vattenmyndighetens webbplats. Det är en helt absurd tolkning Havs- och vattenmyndigheten har. Tolkningen leder till att Havs- och vattenmyndigheten i princip inte behöver göra någonting. I det odaterade svaret utan diarienummer framgår också att Havs- och vattenmyndigheten sannolikt inte kommer att göra någon uppdatering / utveckling av befintliga vägledningarna. I regeringsuppdraget framgår tydligt *”formuleras på ett sätt som är lättillgängligt”*. Med detta kan inte menas att det endast ska vara lättillgängligt på webbplatsen. Ordet *”formuleras”* måste givetvis avse vägledningarnas innehåll och inget annat. Den enormt omfattande och komplicerade arsenal med vägledningarna som Havs- och vattenmyndigheten har ger resultatet för den enskilde att det är fullständigt otillgängligt. Det finns helt enkelt inte möjlighet för den enskilde att tillgodogöra sig någonting. Vem som helst kan försöka sig på att läsa Havs- och vattenmyndighetens vägledningarna, men kommer att storkna efter en kort stund och tvingas ge upp. Från departementets håll har man naturligtvis noterat de komplexa och synnerligen omfattande vägledningarna och därför i regeringsuppdrag gett Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att formulera vägledningarna så det blir lättillgängligt för enskilda att ta till sig innehållet i vägledningarna och att det underlättar ansökan och prövning. Enligt vad som går att utläsa från Havs- och vattenmyndighetens presentation har myndigheten nu själv avgränsat uppdraget så i praktiken blir det ingen revidering av vägledningarna. Dock har Havs- och vattenmyndigheten i det odaterade svaret utan diarienummer framfört att det skulle kunna bli en utvecklig / uppdatering av vägledningarna under kommande år. Detta är helt oacceptabelt, prövningarna börjar snart och då behöver arbetet vara klart.

Beträffande presentationen av Havs- och vattenmyndighetens vägledningarna på sin webbplats så borde det vara den enklaste sak för Havs- och vattenmyndigheten att klara själv, och branschorganisationer ska inte behöva slösa sin tid på en sådan detalj.

Angående punkt 4. Av punkt 4 framgår att tiden är satt så att arbetet med uppdateringar av vägledningarna ska vara klart så det är ett stöd för verksamhetsutövare vid utformningen av ansökan. Regeringsuppdraget kom i somras, i början på juli, och ska redovisas, vara klart 1 mars 2020. Detta gör åtta månader. Dock såvitt går att utläsa har Havs- och vattenmyndigheten nu efter 6,5 månader inte gjort någonting mer än att försöka få till dialog. Detta är helt oacceptabelt, hade Havs- och vattenmyndigheten börjat med en gång i somras så borde arbetet nu snart varit klart. I stället har Havs- och vattenmyndigheten dragit benen efter sig och i princip inte gjort någonting avseende regeringsuppdraget. Om regeringen beslutar om nationella planen så behöver givetvis reviderade och förenklade vägledningarna ligga klara omedelbart. Detta är inte acceptabelt. Prövningarna kommer då inte att bli kostnadseffektiva i enlighet med vad som står i regeringsuppdraget. Dessutom blir prövningarna onödigt administrativt betungande för den enskilde.

Yrkande:

1. Svensk Vattenkraftförening yrkar att Havs- och vattenmyndigheten omedelbart meddelar departementet att Havs- och vattenmyndigheten inte klarar sitt uppdrag och att regeringen tills vidare inte får besluta om nationella planen.

2. Utrensningar/omarbetningar av ett stort antal vägledning är ett måste för att kunna uppnå vad som står i regeringsuppdraget, att det inte ska bli onödigt administrativt och ekonomiskt betungande, samt att det ska kunna bli tillgängligt för den enskilde.

Angående dialogen

Havs- och vattenmyndigheten har i dialogen framfört en Excel-fil med en lång rad vägledning där branschföreningar erbjuds framföra detaljerade synpunkter. Detta är helt absurt, det är enormt stora mängder, tusentals, synpunkter som skulle behöva lämnas. Svensk Vattenkraftförening har inga som helst resurser att lämna alla de synpunkter som skulle behövas. Havs- och vattenmyndigheten måste införskaffa egen kompetent personal att revidera och rensa ut ovidkommande i sina vägledning, så de blir lättillgängliga för enskilda. Så som Havs- och vattenmyndigheten har lagt upp dialogen blir resultatet i princip att branschorganisationerna förväntas göra arbetet åt Havs- och vattenmyndigheten. När det i regeringsuppdraget framförs att branschorganisationer ska ges möjlighet att delta i arbetet så kan det givetvis inte vara meningen att branschorganisationerna ska göra arbetet åt Havs- och vattenmyndigheten. När även Havs- och vattenmyndigheten i det odaterade svaret utan diarienummer framför att Havs- och vattenmyndigheten sannolikt inte kommer att verkställa revideringarna enligt de synpunkter som branschorganisationerna framför kan det ifrågasättas nyttan med att lägga resurser på att lämna synpunkter.

I sammanhanget kan sägas att det finns fler rapporter som behöver revideras än de som Havs- och vattenmyndigheten har uppgivet i Excel-filen. Havs- och vattenmyndigheten har alltså undanhållit rapporter.

Havs- och vattenmyndighetens ansvarstagande

I en stor mängd av Havs- och vattenmyndighetens rapporter står uttryckligen att rapporten inte utgör något ställningstagande från Havs- och vattenmyndighetens sida utan författarna själva svarar för innehållet. Författarna är upptagna med namn som privatpersoner. Det är alltså utomstående privatpersoner som står som ansvariga för innehållet i en stor mängd av Havs- och vattenmyndighetens rapporter. Förhållandet är helt oacceptabelt, förhållande leder till att Havs- och vattenmyndigheten inte kan hållas ansvarigt för fel och brister i sina rapporter. Försök har gjorts att ställa frågor om innehåll i Havs- och vattenmyndighets rapporter, men svar har uteblivit med bland annat hänvisning till att det är författarna som ansvarar för rapporternas innehåll. Man kan alltså inte förvänta sig få något svar på frågor till Havs- och vattenmyndigheten om rapporternas innehåll.

Vad som är särskilt allvarligt med förhållandet är att Vattenmyndigheten i VISS för förslag till åtgärder hänvisar till några av Havs- och vattenmyndighetens rapporter där utomstående privatpersoner står som ansvariga för innehållet. Saken är viktig, det avser åtgärder för att uppnå miljökvalitetsnormer. Är det fel åtgärder i rapporterna så kan inte Havs- och vattenmyndigheten hållas ansvarigt för felen som kan få stora negativa konsekvenser för den enskilde i provningarna.

Givetvis måste Havs- och vattenmyndigheten ta fullt ansvar för allt innehåll i sina rapporter. Svensk Vattenkraftförening förutsätter att Havs- och vattenmyndigheten omedelbart vidtar åtgärder så att Havs- och vattenmyndigheten har fullt oinskränkt ansvar för allt innehåll i sina rapporter.

Havs- och vattenmyndighetens rapporter 2016:27 och 2017:33

För att göra ett test på Havs- och vattenmyndighetens välvilja att revidera sina rapporter till anständighet har Svensk Vattenkraftförening ändå detaljerat gått igenom två rapporter, 2017:33 och 2016:27 för att se om Havs- och vattenmyndigheten hörsammar synpunkterna att ta bort oanständigt innehåll i rapporterna, i vad mån det berör vattenkraft. Nedan följer detaljerat vad som ska tas bort ur rapporterna.

Svensk Vattenkraftförening vill framhålla att rapporterna är egentligen väldigt fina vad beträffar just mal och asp. Problemet är att det förekommer en väldigt stor mängd synnerligen destruktiv och konfliktsökande smutskastningspropaganda mot vattenkraft. Om rapporterna bara hade ägnat sig åt mal och asp så hade alla sett positivt på rapporterna. Det är obegripligt att Havs- och vattenmyndigheten i förordet kan skriva följande; *Det är Havs- och vattenmyndighetens förhoppning att programmet kommer att stimulera till engagemang och konkreta åtgärder på regional och lokal nivå*, när rapporten innehåller destruktiv konfliktsökande propaganda mot den man vänder sig till. Dessutom innehåller rapporten åtgärden utplåning av vissa verksamheter som Havs- och vattenmyndigheten i förordet vänder sig till. Havs- och vattenmyndighetens syn är att vissa vattenkraftverk ska rivas ut, mer om detta i slutet av yttrandet. Hur kan Havs- och vattenmyndigheten ha förhoppningen att det ska stimulera till engagemang och konkreta åtgärder när myndigheten föreslår utplåning av den verksamhet som myndigheten vänder sig till?

Nedan följer vad som måste utrangeras ur de två Havs- och vattenmyndighetens rapporter 2017:33 och 2016:27. I förekommande fall förekommer anmärkning som speciell information. Det måste framhållas att det finns betydligt mer som behöver tas bort ur rapporterna än det som framförs här.

Åtgärdsprogram för mal, Havs- och vattenmyndighetens rapport 2017:33

Åtgärdsprogrammet presenterar Havs- och vattenmyndighetens syn på vilka åtgärder som behöver genomföras, och är ett led att förbättra bevarandearbetet och utöka kunskapen om mal.

Sidan 9. Ta bort: I Sverige var arten mer spridd förr, men förändringar i markanvändningen från 1800-talets mitt, med exempelvis sjösänkningar och anläggande av vattenkraftverk har minskat förekomsten.

Sidan 9. Ta bort: Hotbilden är idag fragmentering och isolerade bestånd då många vattendrag och sjösystem är påverkade av vattenkraft och andra dämmen, vilka hindrar malen från att sprida sig till fler och större områden. Sjösänkningar, rensningar av vattendrag och annan verksamhet har inneburit och innebär än idag att lämpliga lekmiljöer och uppväxtområden försvunnit.

Sidan 27. Ta bort: Båvens utlopp är reglerat och flera vandringshinder gör att malar inte kan röra sig fritt mellan Nyköpingsån och Båven. Hela vattensystemet är kraftigt påverkat av vandringshinder, vilka minskar malens möjligheter att återetablera sig i de områden där den tidigare förekommit.

Sidan 30. Ta bort: Orsaker till tillbakagång. De främsta hoten mot malen är mänskliga ingrepp i dess livsmiljö, såsom markavvattning och sjösänkning, utbyggnad av vattenkraft och anläggande av dammar, kanalisering och rensning av vattendrag samt utsläpp av främmande ämnen. Detta har påverkat och påverkar fortsatt förutsättningarna för överlevnad, lek och tillväxt i sjöar och vattendrag negativt.

Sidan 31 och 32. Ta bort: Dammar, vattenkraft och reglering. Vattenkraften har stora negativa effekter på de akvatiska ekosystemen (Degerman m.fl. 2013; Näslund m.fl. 2013). Dammar leder till att fiskens vandring hindras och att bestånden fragmenteras. På sikt kan vandringshinder dessutom leda till förlust av genetisk variation då de leder till ett enkelriktat individutbyte nedströms. Idag har bara cirka 200 av Sveriges cirka 2100 vattenkraftverk en fiskväg, främst anlagda för uppströmsvandring av starksimmande fiskarter som öring och lax. Ytterst få av vattenkraftverken i de vattensystem där det finns mal har fungerande faunapassager. Utbyggnad av vattenkraft har dessutom fundamentalt förändrat vattendragens karaktär. På många håll har vattendrag förvandlats till serier av dammar där så gott som all fallhöjd tas ut i kraftverken, vilket lett till att strömsträckorna antingen byggts bort eller dämats upp. Nedan kraftverken finns ofta rensade eller torrlagda sträckor. Reglering av vattennivåerna orsakar onaturliga flöden med kortvariga upp- och nedgångar i vattennivåerna. Vattenreglering innebär att den naturliga störningsregimen förändras med en rad rubbningar i strandzonens funktion som resultat. Strandzonen fungerar som en buffert och ett vattenkemiskt filter, och är även viktigt ur en rad ekologiska aspekter. Till dessa hör exempelvis beskuggning av strandnära partier, ökad födotillgång genom en ökad produktion och biologisk mångfald, samt tillgång på substrat och struktur i form av nedhängande rötter, håligheter i strandbrinkar, stambaser, socklar samt död ved och annat nedfallande material, i eller i anslutning till vattendraget. Eftersom malen är starkt beroende av strandzonen och dess vegetation för sin reproduktion påverkar ovan nämnda förändringar malen starkt negativt.

Sidan 32. Ta bort: Rensning av vattenkraftverkens utloppskanaler görs för att minska friktionen och öka genomströmningen och därigenom begränsa strömningsförlusterna.

Anm. En läsare får intrycket av att verksamhetsutövare bedriver olaglig vattenverksamhet genom att utföra dessa rensningar. Detta är inte en acceptabel skrivning. Dessutom är texten felformulerad på ett sätt som tyder på låg kompetens hos myndigheten.

Sidan 32. Ta bort: Genom minskade spridningsmöjligheter och reducerat antal leklokaler utgör vattenkraftverk och pågående vattenståndsregleringar ett hot mot malens framtid.

Sidan 38. Ta bort: Vandringshinder och reglering av sjöar och vattendrag i de områden där mal finns kvar har anpassats så att de inte påverkar malen negativt.

Anm. Detta mål måste konsekvensutredas först i samråd med verksamhetsutövare. Myndigheten bör inte bara sätta mål hur som helst utan att redovisa konsekvenserna för andra. Skulle målet uppfyllas får det omfattande negativa konsekvenser för många verksamhetsutövare.

Sidan 39. Kompletteras: Dialogmöten bör anordnas för berörda fiskevårdsområden, sportfiskeföreningar, mark- och fiskerättsägare i syfte att få en ökad förståelse om malens biologi och ekologi samt för att eventuellt diskutera behov av lokala åtgärder och hänsyn i vatten med mal.

Anm. Stycket bör kompletteras med att innefatta att dialog även bör anordnas med verksamhetsutövare inom berörd vattenkraft.

Sidan 43. Ta bort: Fria vandringsvägar och en mer naturlig vattenregim. Malen lever idag i vattensystem där vattennivåerna i stor utsträckning regleras genom dammar, ofta i anslutning till vattenkraftverk. Dammarna utgör barriärer för malen och övrig fiskfauna, vilka hindras att söka sig till områden uppströms och i vissa fall också nedströms ett dämme. Fiskar som lyckats passera ned förbi en damm levande kan inte ta sig tillbaka upp och är därmed förlorad för populationen uppströms. Vandringshinder är på så sätt negativa för arten. En damm innebär även att stora delar av en strömsträcka ersatts med lugnflytande miljöer både uppströms och nedströms dammen, i vissa fall även av torrlagda sträckor nedströms. Eftersom många fiskarter är beroende av strömvattenmiljöerna är återskapande av strömsträckor högprioriterat. Vid avsänkning av dammar öppnas strömsträckan upp och en reglerande nacke eller annan anordning konstrueras, som tillgodoser vattennivåerna men med en naturligare vattenregim. Nacken utformas så att den är passerbar för fisken. Vid utrivning återskapas även de strömvattenmiljöer som tidigare överdämts eller torrlagts. I vissa fall kan dämningar ha bidragit till att skapa lugnvattenmiljöer som utnyttjas av mal. I samband med en avsänkning av en damm är det därför viktigt att man noga utreder vilka effekter utrivningen får för malen och dess livsmiljöer. Om utrivning inte kan ske utan att medföra skada på malbeståndet, kan i andra hand fiskvägar i form av faunapassager byggas. Faunapassager är svåra att anlägga så att de blir effektiva när samtidigt stora delar av vattnet går genom kraftverket. De bidrar även endast marginellt med nya strömvattenmiljöer och de överdämda sträckorna blir kvar, vilket kan vara negativt för många andra strömvattenberoende arter. I många fall är det också önskvärt att se över vattenregleringen, både uppströms och nedströms malens lek- och uppväxtområden, för att få tillstånd en reglering som inte är negativ för malen. Det är exempelvis viktigt att undvika snabba avsänkningar av vattennivåerna under sommaren för att inte riskera malens reproduktion.

Sidan 44. Ta bort: Om tillstånd meddelas för verksamheten är det viktigt att villkor om fiskväg, naturlig vattenregim etc. finns med i beslutet.

Sidan 44. Ta bort: Genom tillsyn av dammar och vattenkraftverk kan tillsynsmyndigheten se om verksamheten följer sina tillstånd, om egenkontrollen har den omfattningen att verksamhetsutövaren förstår vilka miljökonsekvenser verksamheten har för malens möjligheter till gynnsamt bevarandetillstånd m.m. Tillståndsmyndigheten kan då även göra en analys av om omprövning eller återkallelse behöver ske eller förelägga om tillståndsprövning eller i vissa fall en avsänkning av dammar. Tillsynsmyndigheten bör prioritera tillsyn i områden där mal och andra rödlistade arter och Natura 2000-arter förekommer.

Särskild anmärkning. Bland annat olämplig formulering som leder till att verksamhetsutövare sättes i speciellt dålig dager.

Sidan 48. Ta bort: Oavsett verksamhetsutövarens kunskap och intresse för att bibehålla naturvärdena kan det finnas krav på verksamhetsutövaren enligt gällande lagar, förordningar och föreskrifter.

Anm. Det uppfattas som kränkande att ifrågasätta om verksamhetsutövare har något "intresse för att bibehålla naturvärdena". Självklart har verksamhetsutövare ett intresse av att bibehålla naturvärden.

Sidan. 50. Ta bort, dock nu noteras särskilt:

Intressekonflikter Åtgärder för att förbättra förutsättningarna för mal i sjöar och vattendrag kan stå i motsats till intresset hos berörda mark- och verksamhetsutövare som nyttjar vattnet och den intilliggande marken. Översyn av reglering till mer naturliga flöden kan innebära en intressekonflikt om vattennivåer tidvis förändras. Risk för intressekonflikter finns även med vattenkraftsproducenter.

Anm. Med den offensiva konfliktsökande inställning Havs- och vattenmyndigheten har så blir det givetvis konflikt. Det är Svensk Vattenkraftförenings uppfattning att skulle Havs- och vattenmyndigheten agera i enlighet med den politiska ambitionen om hur myndighetsutövning ska gå till så blir det inte konflikt. Havs- och vattenmyndigheten måste ändra sin inställning till sitt arbete.

Sidan 60. Ta bort: Åtgärden utrivning av vandringshinder avseende verksamhetsutövare/anläggningsägare.

Anm. Att utrivningsåtgärden föreslås finansieras av Vattenkraftens miljöfond visar på att det är elproduktionskraftverk man menar med utrivning. Havs- och vattenmyndigheten ska inte vägleda till utrivning av vattenkraftverk.

Åtgärdsprogrammet för asp, Havs- och vattenmyndighetens rapport 2016:27

Programmet presenterar Havs- och vattenmyndighetens syn på vilka åtgärder som behöver genomföras för asp.

Sidan 9. Ta bort: Tillbakagången kan tillskrivas fysisk påverkan på vattendragen och utbyggnaden av vattenkraft. Dessa ingrepp har reducerat antalet lekområden avsevärt samtidigt som vandringshindren bidragit till att bestånden har isolerats. Omfattande kanalisering, omgrävning och rensning har förstört många viktiga lek- och uppväxtområden.

Sidan 9. Ta bort: Viktiga åtgärder för att förstärka bestånden är anläggning av fiskvägar och utrivning av vandringshinder, anpassad reglering vid kraftverk och restaurering av lek- och uppväxtmiljöer.

Sidan 24. Ta bort: De främsta hoten mot aspen är mänskliga ingrepp i artens livsmiljö, såsom utbyggnad av vattenkraft, dammar, kanalisering, vattendragsrensning och dikning. Detta påverkar aspens förutsättningar för lek och tillväxt i sjöar och vattendrag negativt. Detta påverkar aspens förutsättningar för lek och tillväxt i sjöar och vattendrag negativt.

Sidan 24. Ta bort: *Dammar och vattenkraft.* Utbyggnad av vattendrag för kraftproduktion har en mycket lång historia i Sverige. Mindre anläggningar längs stränderna och i sidofåror har efterhand ersatts med stora dammkonstruktioner som täcker hela vattendragsbredden.

Sidan 25. Ta bort: Vattenkraftens effekter på biologisk mångfald är väl studerade och dokumenterade, för aktuella sammanfattningar se Näslund m.fl. (2013a), Degerman m.fl. (2013). Även om fokus har legat på de kommersiella fiskarterna kan problematiken överföras på asp i tre sammanfattande punkter: begränsade vandringsmöjligheter, förändrad/förstörd livsmiljö samt förändrad filtreringsfunktion i strandzonen. Begränsade vandringsmöjligheter leder till att fiskens vandringar hindras och att bestånden fragmenteras. Detta kan få långsiktigt skadliga effekter. Bland annat försämras fiskbeståndens resiliens, d.v.s. förmågan att motstå framtida miljöförändringar (Näslund m.fl. 2013b). Vandringshinder kan ha direkta effekter genom att fisken hindras att nå sina lekplatser. På sikt kan vandringshinder dessutom leda till förlust av genetisk variation då de leder till ett enkelriktat individutbyte nedströms. Idag har ca 200 av Sveriges ca 2100 vattenkraftverk en fiskväg, främst anlagda för hoppande fiskarter som öring och lax. Olika typer av fiskvägar är olika lämpliga för olika arter (Calles m.fl. 2013), och det är okänt hur många av de existerande fiskvägarna som är fullt fungerande faunapassager lämpliga för asp. Utbyggnad av vattenkraft har förstört eller förändrat aspens reproduktions- och uppväxtområden genom fördämningar ovan kraftverken och rensade eller torrlagda sträckor nedströms dammarna. Onormala fluktuationer vid tappning, särskilt under lek, romutveckling och under ungfiskens första tid, kan mer eller mindre spolia en årsproduktion. Vattenreglering innebär att den naturliga störningsregimen förändras med en rad rubbningar i strandzonens funktion. Strandzoner mot vattendraget fungerar som en buffert och ett vattenkemiskt filter (se även under Vattenkemi). Strandzonen är även viktigt ur en rad andra ekologiska aspekter. Till dessa hör exempelvis beskuggning av strandnära partier, ökad födotillgång genom en ökad produktion och biologisk mångfald, samt tillgång på substrat och struktur i form av nedfallande material, stambaser, socklar och död ved i eller i anslutning till vattendraget.

Sidan 29. Ta bort: Vattenreglering. Flödesregimen i vattenkraftverken har anpassats till förmån för asp och andra fiskarter för att minska fluktuationer från vattenregleringar under perioden för lek, romutveckling och de tidiga uppväxtstadierna, bl.a. i Svartån (Örebro län), Svartån (Östergötlands län), Alsterälven (Värmlands län), Tidån och Gullspångsälven (Västra Götalands län). I Tidån släpps 1 m³/sek förbi de nedersta två dammarna som minimitappning, efter en dom från Vattendomstolen år 1996. Minimitappningen har gynnat aspen., och aspbeståndet har ökat kraftigt (Blomqvist & Steénson 2009, S-G. Steénson, pers. komm. 2015).

Anm. Stycket är behäftat med flera stora brister som ger en icke rättvisande bild.

Sidan 32. Ta bort: Många vattendrag där aspen leker är påverkade av vattenreglering, och att ompröva vattendomar kan vara komplicerat, tidskrävande och kostsamt.

Sidan 37 och 38. Ta bort: Omprövning av vattendomar, m.m. Tillsyn, tillståndsprovning och i vissa fall omprövningar är viktiga verktyg för att få till stånd miljöåtgärder där de gör mest nytta. Miljöbalken bör utnyttjas för att få till stånd åtgärder inte bara vid vattenverksamheter utan även vid miljöfarlig verksamhet och stadsplanering. Avrinningsområdesvisa åtgärdsplaner bör tas fram och användas för att prioritera var resurser ska satsas och vilka åtgärder som är lämpliga. En vägledning för hur man kan jobba med vattenverksamheter bör tas fram, där man samlar erfarenheter och möjliga tillvägagångssätt med syfte att underlätta arbetet med bl.a. omprövningar. Vägledningen bör tas fram i samverkan mellan Kammarkollegiet och berörda handläggargrupper på länsstyrelsen. Kammarkollegiet har tagit fram en rättslig strategi för åtgärdande av fysiska hinder i vatten, som bör användas som en utgångspunkt i arbetet med vägledningen. Åtgärder för att åstadkomma fria vandringsvägar i anslutning till dammar kan komma till stånd på flera sätt. Krav på åtgärder eller tillståndsprovning kan ställas i samband med att länsstyrelsen utövar tillsyn över vattenverksamheter. Krav på åtgärder kan även ställas när verksamhetsutövaren på eget initiativ söker nytt eller ändrat tillstånd enligt miljöbalken, t.ex. i samband med effektiviseringar och ombyggnader. Staten i form av Kammarkollegiet, Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten eller länsstyrelserna kan begära omprövning av gällande tillstånd. Omprövning med stöd av 24 kap. § 5 i miljöbalken är den rättsliga åtgärd som i sista hand bör användas som instrument för att genomföra åtgärder. Omprövning kan endast användas om det finns ett tillstånd och vid omprövning är det myndigheten som ska stå för utredningsunderlaget och i vissa fall ersättning för produktionsbortfall. I framtagandet av förslag till åtgärd på en specifik plats är det viktigt att beskriva juridiska förutsättningarna för olika åtgärdsalternativ. Det bästa är att t ex en dammägare genomför åtgärder på eget initiativ och i sådana diskussioner är det bra att kunna beskriva de juridiska förutsättningarna för olika alternativ tillsammans de miljömässiga fördelarna. Om en dammägare vill riva ut sin dammanläggning ska domstolen lämna ett tillstånd till utrivning om ingen annan som kan lida skada av utrivningen kan ta över underhållsansvaret av anläggningen.

Anm. Avsnittet är behäftat med så många brister med hänsyn till bl. a. den nya lagen att hela avsnittet bör utgå. Särskilt anmärkningsvärt är: "Omprövning med stöd av 24 kap. § 5 i miljöbalken är den rättsliga åtgärd som i sista hand bör användas som instrument för att genomföra åtgärder". Enligt den nya lagen ska omprövning i första hand användas och inte i sista hand.

Sidan 38. Ta bort: De viktigaste åtgärderna är åtgärdande av vandringshinder genom utrivning eller byggande av flacka och breda fiskvägar, anpassning av flöden nedströms kraftverk så att lek- och uppväxtområden för aspen återskapas och inte skadas samt fysisk restaurering av lekområden.

Sidan 39. Ta bort: Utrivning är mer kostnadseffektivt än byggande av fiskväg, där det är möjligt. Utrivning återställer dessutom vattenflödena, vilket kan ge bättre lekmiljöer nedströms. Där utrivning inte är möjligt är minimitappning i naturfåra med lekmöjligheter ett bra andrahandsalternativ.

Anm. Detta är en oerhört provocerande text för en verksamhetsutövare att läsa.

Sidan 43. Ta bort: Hotbilden för alla fiskarter som är beroende av att vandra upp i vattendrag för reproduktion är till stor del densamma. Återställning av rensade och uppdämda vattendrag till naturliga förhållanden gynnar även hotade ryggradslösa djur.

Anm. Detta avsnitt saknar helt ramvattendirektivets och den nya lagens intentioner om bibehållen produktion av vattenkraftsel.

Sidan. 43. Ta bort, dock nu noteras särskilt:

Intressekonflikter Åtgärder för att förbättra förutsättningarna för asp i rinnande vatten kan stå i motsats till intresset hos berörda mark- och verksamhetsutövare som nyttjar vattnet och den intilliggande marken. Risk för intressekonflikter finns med vattenkraftsproducenter. För de flesta regleringsdammar finns ingen biologiskt relevant minimitappning angiven. Att ta bort dammar är inte alltid möjligt och det är kostsamt att bygga fiskvägar.

Anm. Med den offensiva konfliktsökande inställning Havs- och vattenmyndigheten har så blir det givetvis konflikt. Det är Svensk Vattenkraftförenings uppfattning att skulle Havs- och vattenmyndigheten agera i enlighet med den politiska ambitionen om hur myndighetsutövning ska gå till så blir det inte konflikt. Havs- och vattenmyndigheten måste ändra sin inställning till sitt arbete.

Sidan 44. Ta bort: Samordningsvinsterna erhålls främst när man öppnar upp vandringsvägar, men även i samband med restaurering av vattenmiljöer, främst återskapande av naturliga strömvattensträckor.

Sidan 54. Ta bort:

Åtgärdande av vandringshinder

Värmlands län

☑ Lillälven: utrivning av första och eventuellt andra vandringshindret

Västra Götalands län

☑ Nossan: utrivning, Forshall

☑ Tidan: Stadskvarnen (utrivning) och Tidan (erosionsskyddsdamm?)

Anm. Ifrågavarande utrivningar avser i drift varande vattenkraftverk. Lillälven, första vandringshindret avser Blixbols kraftverk med en effekt på 1 000 kW. Andra vandringshindret i Lillälven avser Kålsätters kraftverk på 500 kW. I sammanhanget kan nämnas att ägaren till dessa två kraftverk även är finansierad av Vattenkraftens Miljöfond.

”Utrivning Forshall” avser kraftverket i Forshall på 25 kW.

”Stadskvarnen utrivning” avser kraftverket i Kvarnskolan i Mariestad på 120 kW.

Det måste ses som mycket anmärkningsvärt att Havs- och vattenmyndigheten har synen att vissa vattenkraftverk ska rivas ut. Dessutom även relativt stora småskaliga vattenkraftverk, upp till 1 MW. Särskilt med tanke på att Havs- och vattenmyndigheten på samrådsmöte bedyrat att Havs- och vattenmyndigheten aldrig vägleder till utrivning av något vattenkraftverk. Ytterligare särskilt

anmärkningsvärt är det att Havs- och vattenmyndigheten på samrådsmöte har framfört att enligt den nya lagen är det inte meningen att vattenkraftverk ska rivas, men att myndigheten själv i annat forum ändå framför synen att vissa vattenkraftverk ska rivas. Detta är förtroenderaserande för Havs- och vattenmyndigheten.

Beträffande Havs- och vattenmyndighetens syn på att utrivning av vattenkraftverket i Forshall ska ske så kan informeras om att länsstyrelsen nu har förbjudit elkraftproduktion. Förhållandet har resulterat i att vattenkraftverket nu är avställt och bara står där, vilket har fått mycket tragiska konsekvenser för ägaren. Detta får sägas vara ett led i Havs- och vattenmyndighetens syn på att vattenkraftverket ska rivas.

Beträffande vattenkraftverket i Kvarnskolan i Mariestad så är utrivningen redan klar, kraftverksmaskinerna blev utrivna i somras. Detta får även också ses vara i överensstämmelse med Havs- och vattenmyndighetens syn på utrivningar av vattenkraftverk. Man kan alltså säga att länsstyrelsen har verkställt utrivningen av vattenkraftverket i enlighet med Havs- och vattenmyndighetens vägledning.

Övriga rapporter

Övriga rapporter, som Havs- och vattenmyndigheten har, behöver genomgående omarbetas på ungefär liknande sätt som ovan med utrensningar/omarbetningar av alla möjliga detaljer som inte är relevanta, felaktiga eller på annat sätt olämpliga. Dock behöver utrensningar / omarbetningar i de flesta fall ske i betydligt större omfattning än ovan. Vissa rapporter är även så dåliga att det inte går att omarbeta dem utan en hel borttagning av rapporten är nödvändigt. Havs- och vattenmyndigheten behöver anställa egen kompetent personal med praktisk erfarenhet inom vattenkraft för att göra arbetet, det kan inte förväntas att branschorganisationer ska göra arbetet åt Havs- och vattenmyndigheten.

Svensk Vattenkraftförening vill ge ett exempel på hur fel det kan bli i en rapport. Exemplet avser Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:10. Sidan 32, figur 29 illustrerar korttidsreglering vid Assmebro kraftverk. Hade det funnits minsta kompetens inom praktisk kraftverksdrift hos Havs- och vattenmyndigheten så borde myndigheten förstått att "korttidsregleringen" inte är någon korttidsreglering på det vis det framställs. Vad som hänt i förevarande fall är givetvis att vattennivåutrustningen råkat komma i pendling. Sådan pendling kan inträffa men är ytterst ovanligt och beror på ett fel. Ett kraftverk får inte köras på detta sätt eftersom stora mängder regleringar sliter ut maskineriet. Det är naturligtvis inte på detta sätt som småskalig vattenkraft körs. Havs- och vattenmyndigheten har uppenbart letat efter att hitta det sämsta exemplet avseende småskalig vattenkraft som går att hitta i hela landet och lägga in det i sin rapport. Det finns "hur många exempel som helst" som visar på att det inte alls är så som framställs. Varför har Havs- och vattenmyndigheten inte illustrerat detta? Havs- och vattenmyndighetens objektivitet kan starkt ifrågasättas. Vad som är särskilt allvarligt är att i rapportens förord framförs att rapportens innehåll är en generell bild av vattenkraftens påverkan. Havs- och vattenmyndigheten framför därigenom att figur 29 är en generell bild av hur den småskaliga vattenkraften drivs, vilket är inte bara vilseledande utan också direkt felaktigt.

Yrkande

Med hänvisning till ovanstående yrkar Svensk Vattenkraftförening;

att, figur 29 på sidan 32 i Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:10 tas bort omedelbart.

Övrigt

Svensk Vattenkraftförening förbehåller sig rätten att få komma in med ytterligare yttrande med synpunkter.

För Svensk Vattenkraftförening

Thomas Sandberg, ordförande

Mats Haglund, vice ordförande

Christer Abrahamsson, ledamot

Svensk Vattenkraftförening
Kvarnvägen 2
311 64 Vessigebro
info@svenskvattenkraft.se

YTTRANDE
2020-02-23

1

Till
Havs- och vattenmyndigheten
havochvatten@havochvatten.se

Svensk Vattenkraftförening kompletterar härmed sitt 2020-01-17 lämnade yttrande i fråga om Havs- och vattenmyndighetens arbete med regeringsuppdrag M2019/01425Nm (2019-07-04)

Havs- och vattenmyndighetens ansvarstagande

Havs- och vattenmyndigheten beskriver på sidan 4 - 5 i utkastet 2020-01-23 till redovisning av regeringsuppdraget förhållandet med de olika typerna av rapporter som finns, *Havs- och vattenmyndighetens rapport, Uppdragsrapport och Underlagsrapport*. Och på sidan 7 i utkastet bedöms Havs- och vattenmyndighetens ställningstagande framgå. Bland annat förhållandet med ansvarsförtydligande för uppdragsrapporter beskrivs, där Havs- och vattenmyndigheten nu förtydligar att Havs- och vattenmyndigheten inte anser sig vara ansvarig för innehållet i många av sina rapporter. Förhållandet medför till exempel att Vattenmyndigheten i sitt arbete med statusklassificering i mångt och mycket som grund använder sig av rapporter som ingen myndighet är ansvarig för. Det är i stället utomstående organisationer och personer som står som ansvariga för mycket av rapporterna Vattenmyndigheterna använder sig av när de sätter juridiskt bindande normer.

Svensk Vattenkraftförening förtydligar att Havs- och vattenmyndigheten måste ta fullt ansvar för allt innehåll i alla sina rapporter. Görs inte detta kan ingen hållas ansvarig för fel och brister i Havs- och vattenmyndighetens rapporter.

Skulle det finnas rapporter som Havs- och vattenmyndigheten publicerar och där Havs- och vattenmyndigheten inte tar fullt ansvar för allt innehåll så måste hela rapporten makuleras på ett sätt så det tydligt framgår att hela rapporten inte i något sammanhang får användas av annan. Det finns till och med en rapport som Vattenmyndigheten nu använder sig av i sitt arbete med att sätta juridiskt bindande normer som är stämplad Havs- och vattenmyndighetens arbetsexemplar. Förhållandet torde vara unikt oacceptabelt och inte förekomma hos någon annan myndighet i landet. Skulle Vattenmyndighetens nuvarande arbete med kommande förvaltningscykel gå rättssäkert till så skulle Vattenmyndigheten behöva pausa sitt arbete i avvaktan på att Havs- och vattenmyndigheten får ordning på alla sina rapporter.

Strukturen på Havs- och vattenmyndighetens webbplats

Är det så som det framställs att regeringsuppdraget mycket handlar om Havs- och vattenmyndighetens strukturerande av sitt vägledningsmaterial på sin webbplats måste det vara ett uppseendeväckande underkännande av Havs- och vattenmyndigheten. Det torde knappast vara någon annan myndighet i landet som särskilt fått ett regeringsuppdrag att strukturera innehållet på sin webbplats. Skammen som vilar över Havs- och vattenmyndigheten på grund av detta måste vara stor.

Det tål att fundera på var Havs- och vattenmyndigheten lagt sina resurser när det inte har funnits resurser att strukturera sin webbplats. Svensk Vattenkraftförening har noterat att Havs- och vattenmyndigheten lagt oerhörda resurser på att processa mot, bland andra, flera av Svensk Vattenkraftförenings medlemmar när de sökt tillstånd till sina vattenkraftverk. Ett genomgående tema i Havs- och vattenmyndighetens yttranden i dessa tillståndsärenden har varit att i första hand yrka på avvisning av ansökan, i andra hand yrka på avslag. Havs- och vattenmyndigheten har alltså lagt sina resurser på att försöka få till praxis på utrivning för Svensk Vattenkraftförenings medlemmars kraftverk i stället för att strukturera sin webbplats. Exempel där Havs- och vattenmyndigheten drivit process finns i Kävlingeån, Suseån, samt även Blankaströms och Untra kraftverk där Havs- och vattenmyndigheten har lagt omfattande resurser på att uppenbart få praxis för utrivning av kraftverk. Den biologiska nyttan med dessa stora resurser Havs- och vattenmyndigheten spenderat på att processa har varit i princip obefintlig. Endast konflikt har skapats och förtroende för Havs- och vattenmyndigheten har skadats. Om Havs- och vattenmyndigheten skulle haft den stödjande funktionen som är meningen så skulle Havs- och vattenmyndigheten i stället lagt resurserna på att skapa enkla vägledningar på en väl strukturerad webbplats som hjälper den enskilde. Detta hade gett biologisk nytta genom att verksamhetsutövare har en möjlighet att ta till sig materialet. I stället har Havs- och vattenmyndigheten lagt resurserna på att processa mot ägare till kraftverk i syfte att driva fram praxis för utrivningar av kraftverk.

Åtgärdsprogram för havsnejonöga, Havs- och vattenmyndighetens rapport 2020:08

Svensk Vattenkraftförening har noterat att Havs- och vattenmyndigheten 2020-02-04 publicerat en ny vägledningsrapport, Havs- och vattenmyndighetens rapport 2020:08, Åtgärdsprogram för havsnejonöga.

Svensk Vattenkraftförening har i sitt tidigare yttrande, daterat 2020-01-17, lämnat omfattande och detaljerad kritik mot åtgärdsprogrammen för asp och mal, rapporterna 2016:27 och 2017:33. Nu lämnad rapport 2020:08 innehåller flera av de detaljer som Svensk Vattenkraftförening i sitt yttrande 2020-01-17 kritiserat. Det får ses som oanständigt att Havs- och vattenmyndigheten på ett så uppseendeväckande sätt demonstrativt obstruerar mot det Svensk Vattenkraftförening tidigare framfört att Havs- och vattenmyndigheten under arbetets gång med regeringsuppdraget lägger en ny rapport med ungefär samma innehåll som Svensk Vattenkraftförening nyss kritiserat. Detta visar tydligt Havs- och vattenmyndighetens ovilja att ta till sig politisk styrning. Dock är den nyss lämnade rapporten 2020:08 något bättre än de tidigare två om asp och mal.

Det mest allvarliga är att den nya rapporten 2020:08 som Havs- och vattenmyndigheten nyss släppt, innehåller detaljer som inte är förenliga med den nya lagstiftningen om vattenkraft.

Det stämmer även dåligt med vad som står i förordet i rapporten 2020:08 och i nu föreliggande utkast 2020-01-23 till redovisning av regeringsuppdrag. I förordet i rapport 2020:08 framgår att rapporten presenterar Havs- och vattenmyndighetens syn på mål och på vilka åtgärder som behöver genomföras för arten. Men det framgår ingenting om vem är ansvarig för det övriga innehållet, utöver mål och åtgärder. Dock framgår att rapporten är upprättad av namngivna personer i Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund. Rapporten är sedan undertecknad av Havs- och vattenmyndighetens chef för avdelningen för Havs- och vattenförvaltning. Eftersom det explicit är omnämnt att rapporten 2020:08 presenterar Havs- och vattenmyndighetens syn på mål och åtgärder får man förmoda att Havs- och vattenmyndigheten anser sig vara utan ansvar för allt övrigt. Informationen i utkastet, daterat 2020-01-23, till redovisning av regeringsuppdraget om "ansvarsförtydligande" (sidan 5) stämmer alltså inte med vad som står om ansvarsförtydligande i den nya rapporten 2020:08. Vem anser Havs- och vattenmyndigheten är ansvarig för övrigt innehåll i rapport 2020:08? Förhållandet om ansvar för innehållet är mycket viktig eftersom den nya rapporten 2020:08 är behäftad med stora brister och dessutom finns förhållande som inte är i överensstämmelse med den nya lagen om vattenkraft som trädde i kraft för drygt ett år sedan. Eftersom rapport 2020:08 är undertecknad av chef på Havs- och vattenmyndigheten håller Svensk Vattenkraftförening Havs- och vattenmyndigheten ansvarig för allt innehåll.

Svensk Vattenkraftförening vill framhålla att rapporten 2020:08 är egentligen väldigt fin vad beträffar just havsnejonöga. Problemet är att det förekommer en stor mängd destruktiv smutskastningspropaganda mot vattenkraft och i flera fall inte är i överensstämmelse med den nya lagstiftningen. Om rapporterna bara hade ägnat sig åt havsnejonöga så hade alla sett positivt på rapporten. Överlag är rapporten annars i längsta laget, cirka 80 sidor, vilket gör den tungläst och det är frågande hur många kan ta till sig innehållet. Det är inte så att en rapport blir bättre ju fler sidor det är. Dessutom finns det en del motstridiga uppgifter som gör det svårt att veta vad som är rätt i vissa lägen.

Nedan följer vad som måste utrangeras, ändras eller uppdateras i Havs- och vattenmyndighetens nya rapport 2020:08. I förekommande fall förekommer anmärkningar med speciell motiveringsinformation. Det måste framhållas att det finns mer än som upptagits ur rapporterna än vad som framförs nedan.

Angående Havs- och vattenmyndighetens rapport 2020:08:

Sidan 9. Ta bort: Vattenkraften och avstängda vandringsvägar i vattendragen bedöms vara en av de viktigaste orsakerna till att antalet havsnejonögon minskat.

Anm. Detta är ingen objektiv beskrivning och bör därför tas bort. Som framgår på sidan 58 i rapporten är det andra saker än vattenkraft som påverkar och vattenkraft ska inte hängas ut ensidigt. Vad är det som styrker att vattenkraft är en av de viktigaste orsakerna till att antalet minskat?

Sidan 9. Ta bort: Vid sidan av de många vandringshinder som vattenkraften skapat medför den ofta snabbt fluktuerande och onaturliga vattenregleringen att lekområden och uppväxtområden riskerar att torrläggas eller att sediment spolats bort vilket leder till att flera generationer nejonögonlarver kan påverkas vid enskilda händelser. Dammkonstruktioner innebär dessutom att tidigare strömsträckor med lek- och uppväxtområden dämms in och ersatts av sjöliknande miljöer.

Anm. Klassisk generell konfliktsökande smutskastningspropaganda av vattenkraft. Så som beskrivits är det inte vid alla kraftverk, dock uthängs alla. Typisk text i syfte att indoktrinera inte insatta personer till att få en negativ bild av vattenkraft. En myndighet ska inte framför sådan bristande objektivitet. Myndigheter ska vara objektiva.

Sidan 9. Kompletteras: För att öka kunskapen om havsnejonögats miljökrav föreslås information och kunskapshöjande åtgärder riktat mot myndigheter, fiskare, markägare och privatpersoner.

Anm. Bör kompletteras med verksamhetsutövare.

Sidan 49. Ta bort: Då många strömmande partier försvunnit eller otillgängliggjorts i samband med dammbyggnader och överdämning finns det både ett stort ekonomiskt (smoltproduktion) och ett naturvårdsmässigt (strömvattenshabitat) intresse av att återskapa och förbättra miljön i vattendragen.

Anm. Detta återskapande av strömhabitat kan tolkas som att man inte enbart avser dammar utan också dammar med i drift varande vattenkraftverk. Därför ska texten tas bort.

Sidan 51. Justeras: Vision. Havsnejonöгат ska ha gynnsam bevarandestatus vilket innebär att den förekommer med starka populationer i vattendrag inom hela sitt ursprungliga svenska utbredningsområde.

Kommentar: För att kunna uppnå visionen torde innebära utrivning av stora delar av den svenska vattenkraften, och i övrigt återställande av mycket annat mänskligt förändrat i vattendragen. Visionen kan inte vara förenlig med andemeningen med den nya lagstiftningen om vattenkraft och inte heller förenlig med Havs- och vattenmyndighetens i annat sammanhang uttalade om att inga vattenkraftverk ska rivas ut. Visionen behöver därför justeras.

Sidan 54. Ta bort: Vid åtgärdande av vandringshinder har det redan skett en tydlig omläggning där utrivning eller anläggning av naturlika omlöp idag ses som prioriterade alternativ framför mer tekniska lösningar. Det är viktigt att denna praxis bibehålls, inte minst i en framtid där en förändring i vattenlagstiftningen leder till tvingande åtgärder med fler privata aktörer och verksamhetsutövare som initiativtagare.

Anm. Det bör påpekas att det inte är meningen att kraftverk ska rivas ut på det sätt som framställs ovan. Det är inte en acceptabel vägledning att av principiella skäl ha en praxis. En teknisk fiskväg kan i många fall vara helt tillfyllest eller enda möjligheten. I det läget kan man inte ha den inställning som är i texten.

Sidan 54. Det är också viktigt att förvaltande myndigheter har ett löpande nationellt och internationellt informationsutbyte för att kunna utforma en kunskapsbaserad förvaltning, exempelvis vad gäller lämpliga åtgärder vid vandringshinder.

Anm. Förvaltande myndigheter bör inte bara ha informationsutbyte med sig själva. Informationsutbyte bör även ske med verksamhetsutövare, särskilt med tanke på att åtgärder berör verksamhetsutövares anläggningar. Texten bör justeras.

Sidan 55. Broschyren ska vara kortfattad och intresseväckande med fokus på nejonögonens miljökrav med koppling till fria vandringsvägar och välmående vattendrag och hav. Målgruppen är markägare, sakägare och intresserad allmänhet, fiskevårdsområdesföreningar, samfällighetsföreningar m.fl. fiskerättsägare som äger och förvaltar berörda fiskevatten.

Anm. Det är missat målgruppen verksamhetsutövare.

Sidan 55. Berörda myndigheter bör tidigt under programperioden anordna en eller flera utbildningar för egen personal, fiskevårdsområdesföreningar, fiskerättsägare, externa konsulter, samfällighetsföreningar m.fl. som ska arbeta med de åtgärder som föreslås i åtgärdsprogrammet.

Anm. Det är anmärkningsvärt att Havs- och vattenmyndigheten tycker att det ska anordnas utbildningar av alla som ska angripa verksamhetsutövare i omprövningsprocesserna. Det bör förtydligas att det bör omfatta även verksamhetsutövare.

Sidan 58. Ta bort: I många fall orsakar dammar och vattenkraftsproduktion skada på vattendragen som helhet genom att tidigare strömvattenshabitat däms in, delsträckor torrläggs och att vattenregimen med naturligt fluktuerande flöden störs i samband med reglering.

Anm. Texten ger inte en objektiv information. Reglering behöver inte nödvändigtvis försämra flöden. Vid extrema naturliga förhållanden kan en reglering genom sparat vatten i landskapet rädda vissa bestånd.

Sidan 58. Fiskbestånden i Kattegatt och Skagerrak har till följd av ett högt fisketryck förändrats mycket kraftigt under de senaste hundra åren. Idag är merparten av de i Västerhavet förekommande arterna så hårt nedfiskade att de, förutom att de uppträder i små bestånd, uppvisar en mycket skev storleksfördelning med avsaknad av gamla och storvuxna individer. För havsnejonögot riskerar avsaknaden av stora värddjur leda till en sämre tillväxt och överlevnad under den parasitiska havsfasen.

Anm. Detta visar att det inte nödvändigtvis behöver vara vattenkraften som är en av de största orsakerna till tillbakagången. Trots detta uthängs endast vattenkraften i en omfattande smutskastningskampanj i sammanfattningen, sidan 9 i rapporten, på ett sätt som indoktrinerar en inte insatt person till att få uppfattningen att allt är vattenkraftens problem. Det är inte en acceptabel myndighetsutövning att formulera sig med så dålig objektivitet på det sätt som är gjort i sammanfattningen på sidan 9. Hela sammanfattningen på sidan 9 behöver arbetas om så den ger en objektiv bild.

Sidan 60. Ta bort: Detta innebär att åtgärder behöver genomföras i samtliga vattendrag med potential att hålla bestånd av havsnejonöga, och att berörda delar av dessa vattendrag måste skyddas mot negativ påverkan.

Anm. Ska man skydda mot negativ påverkan på det sätt som skrivs ovan så kan ingen verksamhet bedrivas alls.

Sidan 60. Ta bort: Åtgärder bör därför sammantaget inriktas på att tillgängliggöra så stor yta lek- och uppväxtområden som möjligt och att tillåta etablering av larvpopulationer i så många vattendrag som möjligt. Utrivning bör vara den prioriterade åtgärden då det både skapar fri vandringsväg och frilägger indämda vattendragssträckor. I andra hand ska naturlika lösningar med låg fallhöjd där även svagsimmande arter kan passera eftersträvas.

Anm. Texten propagerar för utrivning av i drift varande vattenkraftverk. Det kan inte vara förenligt med den nya lagstiftningen att i första hand ska vattenkraftverken rivas, i andra hand ska man bygga naturlika fiskvägar.

Sidan 61. Ta bort: Särskilt fokus bör ligga på behoven av fria vandringsvägar och friläggande av indämda sträckor.

Anm. Friläggande av indämda sträckor innebär utrivning av kraftverk i det fall dammen har ett kraftverk. Om texten ska vara kvar måste texten förtydligas på så sätt att friläggande av indämda sträckor avser sträckor där det inte finns någon elproduktion.

Sidan 61. Ta bort: Dammar belägna långt nedströms i vattensystem. Den nedersta dammen i de vattendrag där havsnejonöga förekommer har ofta en mycket stor påverkan på vattendragets ekologiska funktioner och naturvärden. I många fall medför det längst nedströms belägna kraftverket att vattendragets huvudfåra och uppströms mynnande biflöden helt förlorat sitt värde för de arter som inte klarar av att passera tekniska fiskvägar. Kraftverk i huvudfårans nedre delar utgör dessutom en flaskhals för nedströms passerande fiskar.

Påverkan består både i att dammarna utgör vandringshinder, och den rent fysiska påverkan som medfört att de kustnära forsarna och strömsträckorna försvunnit. I vattendrag med långt nedströms belägna dammar bör därför utrivning och återskapande av strömvattenmiljöer ses som särskilt prioriterat. Vid borttagande av dammar och vandringshinder eller annan åtgärd där den hydrologiska regimen förändras ska riskerna för olyckor alltid beaktas, särskilt risker för översvämningar, ras och skred.

Anm. Avsnittet är ingenting annat än propaganda för att vattenkraftverk ska rivas ut. Sådan propaganda hör inte hemma i en objektiv rapport. Det förespråkas också särskilt utrivning av kraftverk långt nedströms i vattendrag, vilka utrivningar inte är förenligt med den nya lagens andemening. Ingen vattenkraftsel skall hotas av fiskeintressen. Texten behöver därför tas bort.

Sidan 65. Noteras: Intressekonflikter. Flera av de åtgärder som föreslås i åtgärdsprogrammet syftar till att minska de för miljön negativa konsekvenserna av historisk eller pågående exploatering av

vattendrag. Åtgärderna kan därmed stå i direkt konflikt med såväl kulturhistoriska värden som pågående verksamheter i form av kraftproduktion, vattenreglering, exploatering och markavvattning.

Anm. Det bör påpekas att vattenförvaltningsarbetet ska bedrivas i samverkan. Att myndigheter i det läget föreslår åtgärder som leder till konflikt är anmärkningsvärt. Den nya lagen och EUs styrdokument anger tydligt att miljöförbättringarna inte får hota vattenkraftsproduktionen.

Sidan 65. Ta bort: Den nationella planen för omprövning av vattenkraft bör ta hänsyn till åtgärdsprogrammet för havsnejonöga på så vis att de nedersta kraftverken i varje avrinningsområde prioriteras före arbetet med kraftverk inom samma avrinningsområde längre upp för att så snabbt som möjligt öka arealen tillgänglig livsmiljö.

Anm. Detta kan strida mot den nya lagen att prövningar ska ske samordnat. Att börja miljöanpassa de nedersta kraftverken först är ok, men att öka habitatens storlek genom utrivning / avsänkning av kraftverksdammar är en direkt provokation mot vattenkraftintressena.

Övrigt

Som framgår ovan är det mycket som måste justeras i vägledningen. På liknande sätt behöver alla Havs- och vattenmyndighetens vägledningar revideras, dock i de flesta fall betydligt mer. Svensk Vattenkraftförening upprepar: Det måste vara Havs- och vattenmyndigheten själva som ser över och reviderar sina vägledningar, det kan inte förväntas vara branschorganisationer som gör arbetet åt Havs- och vattenmyndigheten. För detta arbete måste det finnas kompetens med praktisk kraftverksdrift som gör revideringsarbetet som förstår specifika förhållanden, särskilt med erfarenhet med småskalig vattenkraft. Detta finns enligt vad som går att utröna inte inom Havs- och vattenmyndigheten. Havs- och vattenmyndigheten måste därför anställa personal med sådan erfarenhet och kompetens.

För Svensk Vattenkraftförening

Thomas Sandberg, ordförande

Mats Haglund, vice ordförande

Christer Abrahamsson, ledamot

2020-02-27

BILAGA C - Webbplats

Webbplats

I denna bilaga redovisas Havs- och vattenmyndighetens nya struktur för de sidor som berör vattenkraft och dammanläggningar. Redovisningen innehåller inte samtliga undersidor.

Vattenkraftverk och dammar kommer att få en tydligare *startsida* i vår webbstruktur. Startsidan kommer att finnas under ingången **Vägledning & lagar** och **Vägledningar**.

Under startsidan för **Vattenkraftverk och dammar** kommer vi, inledningsvis (undersidor kan komma att läggas till), att ha följande rubriker:

Nationell plan för omprövning av vattenkraft

Miljö- och skyddsåtgärder

Vattenflöden

Fisk- och faunapassager

Omprövning för moderna miljövillkor

Samverkan inför prövning

Ansökan om omprövning och tillstånd

Domstolens handläggning av ansökan

Egenkontroll av vattenkraftverk och dammar